

บทกวีนิพนธ์

ของ

พระศรีมโหสถ

รัตนกวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
พร้อมด้วยประวัติและหมายเหตุ

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในงานปรับปรุงบูรณะ

พระนารายณ์ราชนิเวศน์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ประจำจังหวัดลพบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๒

911

หนังสือคู่มืออนกทศนาร

๑. นำเที่ยวพินายและโบราณสถาน ในจังหวัด นครราชสีมา

นายมานิต วลลิโกดม เรียบเรียง

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

๒. นำเที่ยวจังหวัดสุโขทัย นายตรี อมาตยกุล เรียบเรียง

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

๓. อนุสรณ์นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯ

ฉบับภาษาไทย ราคา ๑ บาท

ฉบับภาษาอังกฤษ ราคา ๒ บาท

๔. อนุสรณ์นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประจำจังหวัดลพบุรี

ฉบับภาษาไทย ราคา ๑ บาท

ฉบับภาษาอังกฤษ ราคา ๒ บาท

5. Guide to Ayudhya and Bang Pa-In เล่มละ ๑๕ บาท

มีจำหน่ายที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ทุกแห่ง

บทกวีนิพนธ์

ของ

พระศรีมโหสถ

รัตนกวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
พร้อมด้วยประวัติและที่มาเหตุ

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในงานปรับปรุงบูรณะ

พระนารายณ์ราชนิเวศน์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ประจำจังหวัดลพบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๒

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111004058747

บทกวีนิพนธ์

ของ

พระศรีมโหสถ

มีประวัติและหมายเหตุ

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์ครั้งแรก จำนวน ๑๐๐๐ ฉบับ

เนื่องในงานปรับปรุงบูรณะ

พระนารายณ์ราชนิเวศน์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ประจำจังหวัดลพบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๒

คำนำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ข้าพเจ้าได้รวบรวมบทกวีนิพนธ์
ของพระศรีมโหสถ กวีดำคัญในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ไว้รวม ๕ เรื่อง และได้ค้นคว้าหาทางทราบประวัติ
ของท่านผู้นี้ไว้เท่าที่จะมีหลักฐานและค้นพบ ดังที่นำมาพิมพ์
รวมไว้ในเล่มนี้ ด้วยเห็นว่าบทกวีนิพนธ์เหล่านี้ นอก
จากจะเป็นแบบอย่างของกวีนิพนธ์ที่ไพเราะแล้ว ยังใช้เป็น
หลักฐานอย่างดีทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ข้าพเจ้า
จึงทำเชิงอรรถอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติม
ลงไว้ใน “โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช” กับตอบทาน “โคลงนิราศนครสวรรค์”
เปรียบเทียบกับฉบับอื่น แล้วทำเชิงอรรถข้อความที่แตกต่าง
ไว้ด้วย

โดยเฉพาะ “โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
นารายณ์ มหาราช” นั้น ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ท่าน
ผู้แต่งพรรณนาถึงพระราชกฤดาภินิหาร ของ สมเด็จพระ
นารายณ์ มหาราช และปราดาทราชมงคลทรงสร้างชนใน
จังหวัดลพบุรี ตลอดจนการเสด็จประพาสจับช้างเถื่อนใน
ท้องที่จังหวัดลพบุรีและจังหวัดสระบุรี อันเป็นราชกษัตริย์
ดำรงณพระราชฤทัยของพระองค์ กวีนิพนธ์คำโคลงเรื่องนี้

จึงช่วยให้เราได้ทราบเป็นอย่างดี ถึงสถานที่เกิดประพาศ
และพระราชจริยาวัตร ของ สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่งของชาวไทย พระองค์
ผู้ได้ทรงสร้างเมืองดพบุรีขึ้นใหม่ และทรงสร้างถาวรวัตถุ
ขึ้นไว้มากมาย ซึ่งยังมีหลายอย่างเหลือเป็นอนุสรณ์อยู่ใน
จังหวัดดพบุรีจนทุกวันนี้

เนื่องในการที่กรมศิลปากรปรับปรุงบูรณะโบราณ
สถานในจังหวัดดพบุรี โดยเฉพาะพระนารายณ์ราชนิเวศน์
ซึ่งจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประจำจังหวัดดพบุรี
จึงเห็นว่า วรรณคดีเรื่องนี้อาจเป็นประโยชน์แก่งานค้นคว้า
ทางโบราณคดี และโดยทำนองเดียวกัน ความรู้ทาง
โบราณคดีที่ได้จากโบราณสถานเหล่านี้ ก็อาจเป็นประโยชน์
แก่การศึกษาวรรณคดีด้วย ข้าพเจ้าจึงได้รวมพิมพ์ “บท
กวีนิพนธ์ของ พระศรีมโหสถ” ขึ้นไว้ พร้อมกับจัด
หาภาพเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานบางอย่างและบางแห่งที่
พรรณนาถึงไว้ในคำโคลงเหล่านี้ ตามสภาพปัจจุบัน นำมา
พิมพ์ไว้ด้วย เพื่อท่านผู้สนใจจะได้ใช้เป็นแนวทางช่วยกัน
ค้นคว้าหาความรู้โดยกว้างขวางต่อไป.

ดร. อดุลย์

กรมศิลปากร

เชอวาเลีย เดอโซม็อง กับคณะ

เจ้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น ของ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส
แต่

สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

ณ กรุงศรีอยุธยา

เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๒๒๘

สารบาญเรื่อง บทกวีนิพนธ์ ของ พระศรีมโหสถ

หน้า

๑.	คำนำ	ก
๒.	พระศรีมโหสถ	[๑]
๓.	โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช	๑
๔.	โคลงนิราศนครสวรรค์	๒๓
๕.	กาพย์ห่อโคลง	๔๐
๖.	โคลงอักษรด้าม	๕๓

สารบาญรูป

ระหว่างหน้า

๑.	เชอวาเดย์ เดอ ไชม็อง กับคณะเข้าเฝ้า สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช	
๒.	พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ดพบุรี	๔-๕
๓.	พระที่นั่งจันทรพิศาล ดพบุรี	๔-๕
๔.	พระที่นั่งสุทธาสวรรค์ ดพบุรี	๖-๗
๕.	ทอประปาและข้อต่อ สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ฯ	๖-๗
๖.	พระตำหนักทะเลชุบศร หรือพระตำหนักเย็น	๑๔-๑๕
๗.	ทอประปาฝั่งใต้ดินมาจากห้วยซบเหล็ก	๑๔-๑๕
๘.	พระที่นั่งวหารสมเด็จพระนารายณ์ อยุธยา	๒๒-๒๓
๙.	พระที่นั่งธรรมพรปราสาท อยุธยา	๒๒-๒๓

ผู้ใส่ใจความเป็นไปในโลกของศิลปิน
และโบราณคดี
ควรอ่านหนังสือที่ทรงคุณค่า
ทางประวัติศาสตร์ ศิลป และโบราณคดี

๑. ประติมากรรมไทย ของ ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

๒. ชินกาลมาลีปกรณ์ ฉบับแปลใหม่ ราคาเล่มละ

๓๐ บาท

๓. พระพุทธรูปและพระพิมพ์ ในกรุพระปรางค์
วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ราคา เล่มละ ๓๐ บาท

มีจำหน่ายที่แผนกเผยแพร่และสถิติ

สำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร

และ

ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สมาชิกนิตยสาร 'ศิลปากร' ซื้อได้ลด ๑๕%

พระศรีมโหสถ

พระศรีมโหสถ เป็นรัตนกวีผู้มีชื่อเลื่องลือและมี
ฝีปากไพเราะผู้หนึ่ง ในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช แต่เป็นกวีที่มีประวัติดลดิบที่สุด ถ้าไม่มีบทประพันธ์
ของท่านเหลือมาบ้างแล้ว บางทีเราจะได้ยินแม่แต่นาม
ของท่านกวีผู้เดียว เพียงแต่ได้ทราบชื่อของท่านที่เจาขาน
สืบต่อคิดตามมาในบทกวี ก็นับว่าเป็นโชคดีของเราไม่น้อย
อยู่แล้ว เนื่องจากเรารู้จักเพียงแต่ชื่อของท่าน จึงเป็นช่องทาง
ให้บางท่านสันนิษฐานประวัติหน้าที่ของท่าน บางทีพระศรี
มโหสถจะเป็นหมอยาหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้อง ๆ ไปในทางแพทย์
หลวง ทงนี้ก็เพราะฟังแต่เสียงหรือเห็นรูปศัพท์ ก็มีคำ
“โอสถ” ซึ่งแปลว่า ยา รวมอยู่ด้วย แต่ถ้าเราเปรียบเทียบ
เรื่องราวในมโหสถชาดก ก็จะรู้เรื่องมากออกไปอีกว่า พระ
มโหสถในชาดกนั้นเป็นผู้มีปัญญาเลิศ บางทีผู้มีตำแหน่ง
ตามนามบรรดาศักดิ์นั้น จะมีหน้าที่อะไร ๆ เกี่ยวกับการใช้
ปัญญาสามารถได้บ้างกระมัง ทงท่านผู้ทักถาวยังอยู่นี้ ก็

นับว่าเป็นรัตนกวี ข้าพเจ้าจึงต้องหาหลักฐานมาวินิจฉัยดู
ถ้าท่านเห็นว่าย่งนัก ก็ขอได้โปรดผ่านไปเสีย

ในสมัยราชวงศ์พระร่วง แห่งกรุงสุโขทัย เราย่อมได้
ผ่านชื่อ “ศรีมโหสถ” มาแล้ว คือ ออกพระศรีมโหสถ
บิดานางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ในที่นี้หนักคำว่า
มีตระกูลเป็นพราหมณ์ และเป็นราชบุโรหิตอยู่ในราชสำนัก
พระร่วงเจ้า ได้บังคับบัญชากิจการตกแต่งพระนคร มีทำการ
พระราชพิธีสืบต่องค์เป็นต้น ต่อมาเราได้พบนามเช่นนี้
อีกในพระราชพงศาวดาร ตอนรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดี
ที่ ๓ (อู่ทอง) ว่า “ไ้พระศรีมโหสถ พักผ่อนดกลูก
ตัวเดียวสองศีรษะ” แต่ก็ไม่ได้บอกว่าท่านมีตำแหน่งหน้าที่
เป็นอย่างไร ในกฎหมายศักดินาตอนว่าด้วย “นาพลเรือน”
ซึ่งเข้าใจว่า ประกาศใช้ครั้งแรกราว พ.ศ. ๑๘๒๓ หรือ ๑๘๒๕
ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ และชำระใหม่
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก มีว่า

“วันศุกร์ เดือนเจ็ด แรมเก้าค่ำ ปะระกา นักษัตร
อรรจุศก ด้วยพระศรีมโหสถรับพระราชโองการใส่เกล้าใส่
กระหม่อมสั่งว่า คนเร็วเดินตราในกรมมหาดไทย พระราช-

ทานชื่อไว้เป็นคนในนี้” น่าสงสัยว่า ทำไมพระศรีมโหสถ
จึงมารับพระราชโองการในเรื่องนี้ พระศรีมโหสถน่าจะม
ตำแหน่งเป็นแพทย์หลวงประจำราชสำนัก ไม่มีหน้าที่เกี่ยว
กับกรมมหาดไทย เพราะยังปรากฏต่อไปในกฎหมายศักดินา
ตอนว่าด้วยนาพลเรือนนั่นเองว่า “พระศรีมโหสถราช
แพทยาธิบดีศรีธรรมาธิบดี เจ้ากรมแพทยาว่า นา ๑๖๐๐”
เมื่อเป็นเช่นนั้น น่าจะเห็นว่า ข้อที่พระศรีมโหสถรับพระราช
โองการในเรื่องนี้ อาจเป็นว่าในสมัยนั้น ถ้าใครอยู่ในที่เฝ้า
และมีราชประสงค์จะตรัสตั้งราชการใด ๆ ขึ้นมาในขณะนั้น
ก็ตรัสตั้งไป แล้วผู้นั้นก็รับพระราชโองการได้แก่ ๆ นำไป
บอกตามทบวงเจ้าหน้าที่ ถ้าเราอ่านหนังสือเก่า ๆ จะพบ
นามผู้รับราชโองการต่าง ๆ กัน

ในหนังสือดิลกยวนพ่าย มีพูดถึงนามนี้ไว้เหมือนกัน
แต่แทนที่จะเป็น ศรี นำหน้า เป็นคำว่า “ไกร” และ
กล่าวไว้ในทำนองว่าเป็นปราชญ์ เช่นกล่าวไว้ในโคลงที่ ๑๑ ว่า

“๑ แกล้งป้างเข้าชยนาท กรรบรร บาปฤ
ไกรมโหสถแสดง ปราชญ์แปล้”

บางทีจะเป็นคำยอพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตร
โลกนาถ พระมหากรุณาธิคุณแห่งกรุงศรีอยุธยา ว่าทรงปรีชา

หดกัณฑ์เป็นอย่างยอดเยี่ยมด้วยพระมโหสถในเรื่อง
 ชาติก และในกฏมณฑลยรรยาด พุถึง “พระศรีมโหสถ”
 ดูเป็นมีตำแหน่งอยู่ในกรมโหรหรือกรมราชบัณฑิตยอะไร
 ทำนองนั้น เพราะกล่าวถึงนามรวมกันไปกับนามเจ้าหน้าที่
 ซึ่งมีตำแหน่งพยากรณ์และพิธี คอนตุตท้ายพูดถึงการ
 พยากรณ์ผิด ต้องรับโทษว่า “จัดครพิธีต้องสาตรบังคับ
 ผู้ชูปโหมเวทมนตรบอกดำหรับผิดพลั้งโทษ...พระศรีมโหสถ
 ...ประจำใหญ่แขวนคอ” แต่ในพระราชกำหนดเก่าบทหนึ่ง
 ซึ่งประกาศใช้เมื่อ จ.ศ. ๑๓๐๕ (พ.ศ. ๒๒๔๖) ในรัชกาล
 สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ มีปรากฏนามลูกขุน ๒๓ คน และ
 กล่าวถึง “พระศรีมโหสถ” ไว้เป็นนามแรกในพวกลูกขุน
 ณ ศาลหลวง ๑๓ คน หนึ่งในตำแหน่งเรื่องตั้งพระเจ้านคร
 ศรีธรรมราช ครั้นกรุงธนบุรีก็มีนาม พระศรีมโหสถเป็นลำดับ
 ที่ ๑๒ ในหมู่ข้าราชการ ๒๘ คน “เมื่อทรงกรุณาสงน” ด้วย
 ในคำฉันท์สุดดีตั้งเวยกดองวินิจฉัยเกวี่ กล่าวเป็นทำนอง
 ว่า พระศรีมโหสถ มีตำแหน่งหน้าที่วินิจฉัยคดีในโรงศาล
 เกี่ยวกับทางแพทย คือกล่าววว่า

“พระศรีมโหสถ ย่อมปรากฏแต่เดิมที่
 ศรีพรหมเกวี่ ปลัดสองศาลแพทยา”

ตามที่น่าหัดฐานจากที่ต่าง ๆ มากต่างนี้ ดูเหมือน
ยิ่งทำให้เรามีความคิดยุ่งยิ่งมากขึ้น แต่ก็พอจะตกลงในทาง
ต้นนิษฐานได้บ้าง คือนามบรรดาศักดิ์ว่า “พระศรีมโหสถ”
นั้น มีมานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่ในรัชกาลสมเด็จพระ
รามาธิบดี ๑ และหน้าที่ของพระศรีมโหสถนั้น ในสมัยหนึ่ง
อาจเป็นเจ้ากรมแพทยาหน้า ซึ่งมีขุนศรีแก้ว และขุนพรหม
แก้ว ปลัด ร่วมคณะกันนั่งพิจารณาคดีในศาลกรมแพทยา
ตัดสินอรรถคดีเกี่ยวกับเรื่องมดหมออะไรทำนองนั้น ดัง
กล่าวถึงในคำฉันท์ข้างต้น และอาจมีหน้าที่อยู่ในกรม
ราชบัณฑิตย หรืออาลักษณ์ แล้วทำงานร่วมมือกันกับกรม
โหรในพระราชพิธีต่าง ๆ ดังกล่าวถึงในกฎมณเฑียรบาลด้วย
แต่ในกาลต่อมา ราวในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
หรือก่อนหน้านั้นขึ้นไปบ้าง ย่อมมีหน้าที่อยู่ในคณะดูขุน
ณ ศาลหลวง ดังกล่าวถึงในพระราชกำหนดเกาทัณฑ์อาชญาได้
และเนื่องจากแต่เดิมมา ผู้ดำรงตำแหน่งในบรรดาศักดิ์ชั้น
ย่อมมีหน้าที่ไม่ยุติว่าเป็นอย่างใดแน่ มาถึงรัชกาลที่ ๖ จึง
เปลี่ยนเป็น “มโหสถศรีพิพัฒน์” ~~และมีหน้าที่~~
เป็นครึ่งหลังดังปรากฏอยู่แต่

แต่พระศรีมโหสถ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
 มหาราช^๕นั้น เดิมจะเป็นไครมาแต่ไหน และมีหน้าที่ที่แท้จริง
 เป็นอย่างไร เป็นอันว่าเราไม่สามารถทราบได้แน่ในบัดนี้ แต่
 ท่านก็คงมีหน้าที่อยู่ในสองสามอย่างดังกล่าวมาแล้วข้างต้น^๕
 และคงมีหน้าที่เกี่ยวข้องของใกล้ชิดกับพระองค์สมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดิน หรือเกี่ยวข้องในราชสำนัก จึงมีสร้อยนามตาม
 “นาพลเรือน” ว่า “ศรีอรรักษ์” และเคยมีตำแหน่ง
 รับพระราชโองการในบางเรื่องดังกล่าวมาแล้วในบางครั้ง แต่
 ที่เราทราบเป็นแน่นอนนั้น ก็คือว่า ได้มีพระศรีมโหสถคนหนึ่ง
 ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ พระศรีมโหสถ^๕นั้นปรากฏเป็น
 รัตนกวีมีชื่อเสียง มีบทกวีของท่านที่ด ๆ และไพเราะมาก
 เหลือเป็นอนุสรณ์สืบมาถึงเราในบัดนี้ ซึ่งแม้บางเรื่องจะ
 เหลือมาไม่สมบูรณ์ เช่น บางเรื่องขาดตอนปลาย บางเรื่องก็
 ขาดทั้งตอนต้นและตอนปลาย คงเหลือมาเพียงตอนกลาง
 ก็ตาม แต่ปรากฏ “กล่าวกันว่า พระศรีมโหสถเป็น
 ข้าราชการครั้งแผ่นดินพระนารายณ์กรุงเก่า มีเกียรติว่า
 เป็นกวีลือชื่อคนหนึ่งในครั้งนั้น” พระศรีมโหสถ ได้สร้าง
 วรรณคดีที่เหลือมาให้เราได้ทราบในบัดนี้ มี ๔ เรื่อง คือ

๑. โคตงเจติมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช (๑๘ บท จบบริบูรณ์)
๒. โคตงนิราศนครสวรรค์ (๖๕ บท ไม่จบขาดตอนปลาย)
๓. กาพย์ห่อโคลง (๓๖ บท เข้าใจว่าขาดตอนปลาย)
๔. โคตงอักษรด้าม หรือ โคตงศรีพิชประดับ
หรือศรีเพชรประดับ
(๒๕ บท เข้าใจว่าขาดทั้งต้นและปลาย) (๑)

(๑) ในคำนำกาพย์ขับไม้เรื่องพระรถเสน ของราชบัณฑิตยสภา
กล่าวว่า มีกาพย์ห่อโคลงสรรเสริญเจ้าพระยาข้างเผือก ของพระศรี
มโหสถ อีกเรื่องหนึ่ง แต่ฉบับที่ได้พบและตรวจดูในหอสมุดแห่งชาติ
สงสัยว่าจะเป็นบทนิพนธ์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
แต่งขึ้นเมื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นี้

๑. โคลงเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

๑	คู่ดัดเนตรเรือง	เรืองฤทธิ์
	พรหมเศ้แมนธรวงดิษฐ์	ดีเกล้า
	เชิญพระบันทมนิทร	เห็นอนาค
	มาดำรายทุกขเร้า	รุ่งฟ้าดินขจร ฯ

๒	พระยศปางให้ข่าว	มาถวาย
	ได้เผือกพังพรรณราย	ผ่องแผ้ว
	ในกาญจนบุรีหมาย	พนเวศ
	เมืองมั่งมีช้างแก้ว	ทั่วไทยมบุญ ฯ

๓	พระยศปางคล้ายคดี	พลแดน
	ราญรอบเวียงเขียงแหน	หันเกล้า
	ดาวดาญดาษดินแดน	หนองนาค ไปนา
	ไหวหวั่นพระฤทธิเร้า	ทั่วทั่วทุกกรุง ฯ

-
๑. ในพระราชพงศาวดารว่า ช้างเผือกพังเชือกขึ้นระวางเป็นพระอินทร
ไอยราวรรณวิสุทธิราชกรณี และว่า ขุนศิขรจาริน เมืองศรีสวัสดิ์
บอกมา

๕ รับพระธัมโพธิ์^๑
พุทธ^๒ดิหิงค์จอมอารย^๓
ยังพระนครด้าน^๔คี่
เทพนิกรนรช้อย

๕ พระยศดั่งท้อง^๕
ท้าวทวด^๖ดังกถ^๗ถวิล
ห้วง^๘มาอยู่ประ^๙ดิ^{๑๐}ทิน
โชนมกุฎ^{๑๑}กัม^{๑๒}เกล้า

๖ มั่ง^{๑๓}นันท^{๑๔}มิตร^{๑๕}ผู้^{๑๖}เฒ่า
รัตน^{๑๗}บุร^{๑๘}า^{๑๙}บุ^{๒๐}ร^{๒๑}ิ^{๒๒}ค^{๒๓}ณ^{๒๔}
เป^{๒๕}น^{๒๖}นิ^{๒๗}ค^{๒๘}ุ^{๒๙}จ^{๓๐}ณ^{๓๑}า^{๓๒}พ^{๓๓}ัทธ^{๓๔}
มา^{๓๕}อยู่^{๓๖}ภ^{๓๗}ก^{๓๘}ด^{๓๙}เ^{๔๐}้า

๗ นั^{๔๑}ค^{๔๒}า^{๔๓}จ^{๔๔}า^{๔๕}เบ^{๔๖}ศ^{๔๗}ร^{๔๘}ไ^{๔๙}ท^{๕๐}
นาม^{๕๑}ช^{๕๒}อ^{๕๓}ไป^{๕๔}ช^{๕๕}าง^{๕๖}ด^{๕๗}่า
มา^{๕๘}ท^{๕๙}ล^{๖๐}ด^{๖๑}ุ^{๖๒}ว^{๖๓}ร^{๖๔}ณ^{๖๕}บ^{๖๖}า
เป^{๖๗}น^{๖๘}บ^{๖๙}า^{๗๐}ท^{๗๑}ม^{๗๒}ุ^{๗๓}ติ^{๗๔}กา^{๗๕}ด^{๗๖}ั^{๗๗}

ดง^{๗๘}ด^{๗๙}าร
ค^{๘๐}ด^{๘๑}าศ^{๘๒}ค^{๘๓}ด^{๘๔}อย^{๘๕}
เก^{๘๖}ษ^{๘๗}ม^{๘๘}ร^{๘๙}า^{๙๐}ษ^{๙๑}ฏ^{๙๒}ร^{๙๓}
ชน^{๙๔}ไ^{๙๕}ห^{๙๖}ว^{๙๗}บุ^{๙๘}ช^{๙๙}า ๑
ชร^{๑๐๐}ณ^{๑๐๑}ิน^{๑๐๒}
ฝ^{๑๐๓}าย^{๑๐๔}เ^{๑๐๕}้า
ท^{๑๐๖}ู^{๑๐๗}ด^{๑๐๘}บ^{๑๐๙}า^{๑๑๐}ท^{๑๑๑}
ก^{๑๑๒}ด^{๑๑๓}า^{๑๑๔}ท^{๑๑๕}อ^{๑๑๖}ง^{๑๑๗}ร^{๑๑๘}า^{๑๑๙}ว ๑
ก^{๑๒๐}ร^{๑๒๑}ุง^{๑๒๒}ก^{๑๒๓}ษ^{๑๒๔}ต^{๑๒๕}ร^{๑๒๖}ีย^{๑๒๗}
ฝ^{๑๒๘}่าน^{๑๒๙}เ^{๑๓๐}้า
น^{๑๓๑}ฤ^{๑๓๒}ป^{๑๓๓}ร^{๑๓๔}า^{๑๓๕}ษ^{๑๓๖}
ค^{๑๓๗}ำ^{๑๓๘}ด^{๑๓๙}ว^{๑๔๐}ัย^{๑๔๑}ไ^{๑๔๒}จ^{๑๔๓}เ^{๑๔๔}ษ^{๑๔๕}ม ๑
จ^{๑๔๖}ำ^{๑๔๗}ป^{๑๔๘}า
โร^{๑๔๙}ช^{๑๕๐}แ^{๑๕๑}ท^{๑๕๒}
ท^{๑๕๓}ุ^{๑๕๔}ก^{๑๕๕}ร^{๑๕๖}า^{๑๕๗}ษ^{๑๕๘}
น^{๑๕๙}อ^{๑๖๐}บ^{๑๖๑}น^{๑๖๒}ว^{๑๖๓}อ^{๑๖๔}ภ^{๑๖๕}ิ^{๑๖๖}ว^{๑๖๗}น^{๑๖๘}ท^{๑๖๙} ๑

-
๑. เชิญมาจากเชียงใหม่ คราวตีเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๕
๒. อาพระเจ้าอังวะ ครองเมืองเมาะตะมะแล้วหนีมอญเข้ามาพึ่งพระ
บรมโพธิสมภาร เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๒๐๖ แล้วก็สิ้นชีพ
๓. ควรเป็น นัคดาจาเมศร์ไท จำปา หมายถึงว่าหลานพระเจ้ากรุงจาม
ผู้ครองประเทศจำปา? เข้ามาเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๒๐๑

๘	หนึ่งตามนตราชเชอ	รายา
๑	นามชอตาแยงมะงา	เผ่าไท
	ในเมืองมักกาตา	ตันราช ^๑
	มาประนมพนวไหว้	นอบน้อมบังคม

๙	ในกัมพูชผู้เอก	กรุงไกร
	อินทปรคฐานไอ	อาต่น ^๒ น
	เอาพระเศษภวไนย	ยกนาถ
	ไปปกเบณคัตกร ^๒	ก่อให้คงตรง ฯ

๑๐	ขอถวายดอกไม้มาศ	เงินเฉดา
	ทุกขวบปีไทดเทา	แตงตัง ^๒
	ภักคุดุจเดิมเบา	ราณราช
	หวงพงพระยศ ^๒ ก	อยู่เทากัดปา ฯ

๑๑	ถวายกุญชรผู้เอก	งามยง ^๒
	ทงพวกพันธุ์พลายพงค์	ดอบด้อม
	ควรเปนขำนิสง	จอมโลก
	ทุกเทศทุกท้าว ^๒ น้อม	นอบน้อมภิกวันท์ ฯ

๑. เมือง Macassar บนเกาะ Celebes

๒. ไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร เป็นอันได้หลักฐานเพิ่มขึ้น

๑๒ บิดุราจิราชไท

นามอุปราชายศ

ทั้งนักรบดบ

มาเพอภักคหมน

๑๓ ยามี่มดราชผู้

ไทย^๒หนประดิพรต

ผจงถวายคังววยรจ

ช่อพุ่มพวงดอกไม

๑๔ พระยคปางข้าขอบ

คิตไทวทรชนครา

คือเมืองวิไชยา

แขงแขงทำยศัยาม

กัมพ

ใหญ่^๕น

จรรยาคร

อยู่เจอมบทมดัย ๑

มัยศ

หว่านไห้ว

นาเดศ

มาศ^๕ทงเงินงาม ๑

เดมา

แต่ด้าม

คิริราช^๓

อยู่เพยงถึงคาก ๑

๑. เข้าใจว่า เมือง Jambhi บนเกาะสุมาตรา

๒. หมายถึงเมืองไทย คือ เกดาคี?

๓. เข้าใจว่า เมืองสงขลา เจ้าเมืองเคยมีราชทินนามในชั้นหลังว่า
วิเชียรคีรี ในโคลงนี้ว่า วิไชยคีรี เมืองสงขลา ซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้น
ของไทยมา ครั้น พ.ศ. ๒๑๔๕ เป็นขบถตั้งแข็งเมือง ไทยยก
กองทัพลงไปปราบหลายคราวไม่สำเร็จ มาปราบลงได้เมื่อราว
พ.ศ. ๒๒๒๓ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์—ดูประชุมพงสาวดาร
ภาคที่ ๔๕ น. ๗๕-๗๖

พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ลพบุรี

๑๖ ดุสิตปราสาทสร้อย	สมพุทธร
สูงเทริดธารมารุต	ช่อขัณฑ์
พรหมพักตร์ฉัตรเฉลิมสด	เสาวภาคย์
นาคพะพานพดลัน	เลียบเลื้อยลงมา ฯ

พระที่นั่งจันทรพิศาล ลพบุรี

ซ้ายจันทรพิศาลวรรณ

เวจมาศ

พรายแพรงสุริยแล้ว

ส่องสู่แสงจันทร์ ฯ

๑. ในหนังสือ “เรารบพม่า” ว่าสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช โปรดให้
สร้างเมืองลพบุรี ขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๔

๑๘ พระมนเทียรธำเทิด	แถวถัน
ชวาลุทธาถรรพ์พรรณ	เพริศแพรว
ซ้ายจันทรพิศาตวรรณ	เวจมาศ
พรายแพรงสุริยแก้ว	ต้องตั้งแจ้งจันทร์ ฯ

๒๐ ส่วนศรัพฤกษชาติข้อย	หลาดพรรณ
งามคอกคองไบบัน	คดเคี้ยว
คือจิตรดดาวดัย	วชิราข
บานแบ่งคนจรธำ	เฟื่องฟุ้งจรถวาย ฯ

๒๑ อัจจรวัยจอมโลกเกล้า	ขนิษฐา
องค์บรมพิษณฤช	ดีแท้
แต่ดีจรวาด้านดาวุด	บัดราข
พระเกียรติพระยศได้	หลาดถำโบราณ ฯ

๒๒ มีดินธุธายต์คชัง	ชดได้
เดิมแต่เศขรใน	ชอกช่น
พวยหลังลงไหลด	เซ่งช่าน
วางทอทางคั่นคั่น	ตั้งทองวงเวียน ฯ

๑๕ พระมณเฑียรป่าเทิด แถวถงม พระทงสพุทธสาธรรค ลพบูร
๑๖ พระมณเฑียรป่าเทิด แถวถงม พระทงสพุทธสาธรรค ลพบูร

ท่อประปาและข้อต่อ สมัยสมเด็จพระนารายณ์

๒๒ มีสินธุสายสี่ตั่ง

ชลใส

เต็มแต่เศขรใน

ชอกชั้น

พุกพวยหลังลงไหล

เซ่งชาน

วางท่อทางดินนั้น

สู่ท้องวังเวียงฯ

๒๓^๕
๑ ชนเขาในเงื้อมเงา
พุงผูกโซนเขาระซอน
ออก मुख แห่งไกรสร
ดงระอัญจกแก้ว

เค็ชร
คด่าวแคล้ว
ดีหราช
ชานช้องชดถวาย ฯ

๒๔^๕
๑ ตรึงตรึงเด็ดดอดคั่น
ทอหลังไหลเวียนวาง
นวดเนี่ยนชำเนียนนวาง
๕ ชนออกเกสรกดา

โดยทาง
ดิ่ง^๕
วารีศ
กตัมแก้วโกมด ฯ

๒๕^๕
๑ พรายด้ายชดนาเพียง
โรยร่วงรินพร้อยพรรณ
แฉ้วดงหลังไหลจัด
แฉ้ววากหว่างเวียนอ้อม

ดินรุ่ศวรรค์
แพรงพร้อม
จนแจก ไปนา
แบ่งน่านองแถว ฯ

๒๖^๕
๑ ตมบุรณพุดเกษตรถวน
ตมเด็พยต์โมสรตมุก
ด้าเกาเพียบบันทุก
ตมบคัพัตถานกดา

เกษมดุษ
เรื่อยหล้า
ทพย์มาก มานา
กตาดด้วยตมภาร ฯ

๒๗ ตรวเพชญประพาดพน

โกตุ่มต่งเตาวกนั

พนธ์ธนัท

රත්නවත

๒๘ โยธาดาดาช^๕
๐

เต๋ยงตำรตำเต๋ยรมน

ไพโรจน์

मत मोह

๒๙ ดงหลวงปวงใหญ่ไม้

บั้งแสงวิจิตร

๑
มพรรณ

รณรง

โนนภาส

๓๐ ม่วงปรางทรางคองแตง

๒

๑

พลบพลวงทรม่วงจน

គ្រូឈុន

๑ ๒
ยามย่อย

แจพช

๑๒
คดีคอมมิวนิสต์ ฯ

๓๑ ๐ ส้มพันธ์จรโจษแคว
 เตือนดำภูไผ่พวา
 แดงดินเคียดคองดำ
 เหยงหันจนทนแจ่มแผ้ว

คุมกา
 ภูมิแก้ว
 ผดภูษ
 ผ่องเนอหนองศรี

๓๒ ๐ รุครวยนวนยดาชยนิ่ม
 ดวงดอกลาเกมกต
 บานดัดรอนภมรมนท
 ผังผาดรงเรียงแย้ม

หนองผด
 แต่งแต่ม
 มั่วทราบ
 ยอดยี่มมาชรู ๑

๓๓ ๐ ชดไต้ไ้เรียด้าย
 ดมร่ำพายด้ายดินช
 โกมทุตุดผยของดิน
 บานแต่งคูน้อยน้อย

วังริน
 เพรียวพร้อย
 ชูช่อ
 แบนน้ำบังใบ ๑

๓๔ ๐ บัวขาวเขี้ยวแข่งชน
 แดงกมทจกต
 ดัดบนบนด้านต้น
 บัวเผื่อนผายรายเพียง

บานบน
 กัดนเกิดยง
 ภูมิรศ
 เวียนนิ่มนิตบด ๑

๓๕ โโกไถด้อยดากก้าม	โกงหงั
นมมาม่มจรั้ง	ฝ้ายหน้า
กรกฏกุ่มกัถตั้ง	แฉ่งพิช
ปลตาเปตยนแปดงแฝงหญ้า	เหยี่ยวยาเดิมไคด ฯ

๓๖ ขารเกษมเปรมปรัดถ้วน	เกษมสั่วดี
๑ เป็นที่ถ้ำพรวิคณ์	ดีบดร้าง
ตั้งภณทศวิรัตน	มุนีนาค
พระโปรตไทรภพหย่าง	เหยียบไ่วเป็นเฉลิม

๓๗ ทำหงตั้งต่องท้อง	ขารสินธุ์
๑ เงือกงวับวโบบิน	ร่อนร้อง
คับแคศทาถวิถ	หาเพื่อน
โกญจมยุรว้องก้อง	เขวกค้อนหอยโหย ฯ

๓๘ กางเขนเขารุ่ฆาบ	นางนวด
๑ ภูรโดกกันโหยหวน	คู่เคย
กระดำกระด้นคัถรวด	เรียงร่อ
๕ เอยงแอนด์มกตมเกิดย	ม่ายคตงโคตงคตัง ฯ

๓๙ โกกิตบินร่อนร้อง
นกหกเหิรหาวปตาย
ผด้นเลี้ยงดำเนียงถวาย
คัจฉังคนตรีโกถ

โผผาย
แมกไม้
ตั้งคัต
ก่อดมเกลี้ยงเพรงพาด ฯ

๔๐ ท่าโอบอุโฆษด้วย
เดื่อโคร่งครุ่มดาวดาด
กวางฟานฝักแฝงกราน
หม่มเฒ่นคนองเห็ดยง

เลี้ยงสาร
บับเปรียง
เกรงภค
หัดก้างม้วน ฯ

๔๑ โคแดงเคียรดาษช้าง
ควายโครตควพีโผน
ถึงดางเรดเริงโชน
ค่ายเต็นดของเชิงให้ด

จวบโจน
เลี้ยงไม้
เที่ยวท่อง
โดดเดี่ยวชมจันทร์ ฯ

๔๒ จอมภพภูวนาถเกด้า
เดด็จดำเนียรยงพน
ทำการเบิกไพรทนน
โดยคำสัศัรพระกรรมบัน

ด้ากด
เวศัน
ไชยบาศ
บอกไฉนเนดิน ฯ

๔๓ หัตถ์อาจารย์ตงค่อ
◎
พฤตนิบาตบวงส์รวงธำ
ถ่มมุขบายบุชา
นิรนิรารมณแผ้ว

อาพาหิ
มารถแก้ว
ชปโยค
ผ่องน้ำใจถ่านคี่ ฯ

๔๔ เสร็จสร้างอภิเชกด้วย
◎
ถวายเป็นอาภรณ์พัสดุ
เพี้ยตองพิदानันดร
อวยตั้งเวยพัสดุแก้ว

ชตรัน
อาถันแก้ว
รุขมาศ
นอบน้อมลุดคี่ ฯ

๔๕ ทอดพริกดีทมิแล้วเด็ก
◎
ฐชำโรมดาวเพ็ง
อวยบายบ่าววงเกก
ฝูงญะราญทวนหน้า

คาถาเถิง
เถือกถ้ำ
เทเวศร์
บุเจ้าจอมพนม ฯ

๔๖ ถวายพรพระผู้ก่อ
◎
เจริญมิ่งมงคลยศ
ถวายเป็นรพคั่นขจรด
เล็ดจตุเกยเก้าแก้ว

การคช
เลิศแก้ว
ดีริภาษ
ถันฆ้องไชยศรี ฯ

๔๗	๕๕
๐ ทรงตำรวัดัดดา	ไกรสร
ยรยาทรแด่นยากร	แซ่ซ้อง
พลคชเชือกชนดัดอน	เร็วรวด
หมอบัญชีชาญคดอง	พรังพร้อมครุตาม ๗

๔๘	๕๖
๐ เบิกโชนทวารเข้าป่า	บือพฤกษ์
พพวกพาดคชคัก	คด้าค้าย
รวมร่าแฝกฟุ่มทัก	พุ่น
มังกากวมแกมร่าย	ร่ายกนกนึ่ง ๗

๔๙	๕๗
๐ หมอพรกัถิธิเลื่องบาศ	เฉวียนฉวาง
ขบด้าเรยเร็วฉาง	ไต้ด้อม
ฉัตรวังรวดรงนาง	แนมดุก
พังแตะพดายเพรียวด้อม	เค้าคด้องคอดตาม ๗

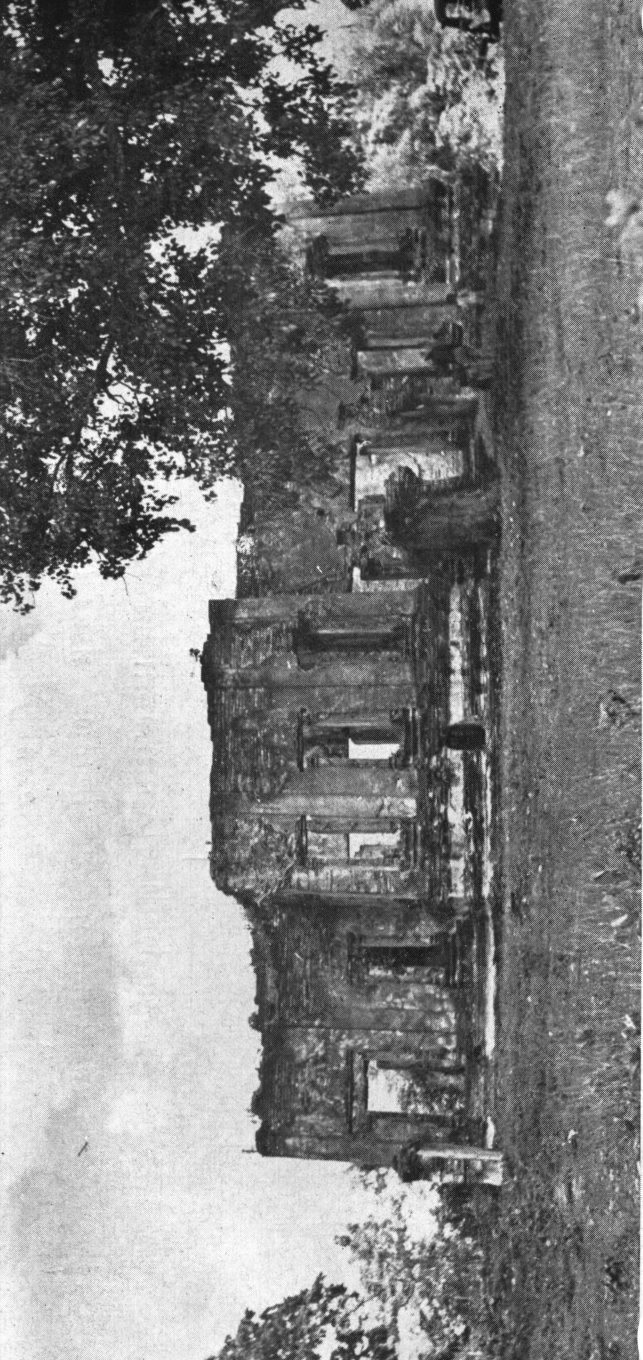
๕๐	๕๘
๐ พระคุณบุญเปด็องไปด	ไครภพ
ข้ามซ้ายมารอรรณพ	น่านกวาง
พระทัยโปรตปรารภ	เมตภาพ
ให้ปด้อยพังนางข้าง	ดุกน้อยแนมไป ๗

๕๑	๑	เสด็จเสด็จจดตัวด้าน	ดงดอน
ชดชเชวศร			เหล้าช้าง
คชสารบันดัมถลอน			กรีนิศ
ชมทหิงเคียงช้าง			จรวดร้องเรียงรมย์

๕๒	๑	พระสุรดีหนาทเอน	โองการ
ให้เร่งพิริยพดหาญ			แวกด้อม
พดคชชนคัชนันชนาน			รายเรียบ
กองก่อเพลิงพดตามอ้อม			รอบแวงวังตำ ๑

๕๓	๑	เสนาเอนไพรพร้อม	อดอ้อม
ตัวแซ่เคียงบันฉิ่ง			ม้ากอง
แจจรวโจษพดหิง			แหนรอบ
คัจรวาบขัมร้อง			ให้เร้ารุกราญ ๑

๕๔	๑	จอมขรรมิกราชเกล้า	กรุงยุทธ
องค์เอกทศรกรุทร์			เดิศจัน
สถุญวิรักษ์ดังหารตุค			ตามโดก
ทรงวิไชยช้างคัน			เช่นช้างอมรินทร์ ๑

พระตำหนักทะเลชุบศร หรือ พระตำหนักเย็น ลพบุรี
 ๕๑ เสรีเสด็จดลตัวตาม ดงดอน ชลชะเลวุธศร เหล่าชาว
 คชสารบนสมสลอน กรีนค ชมทรทงเคียงขวาง จรวดร้องเร่ยมย่ำ

ท่อประปาฝังใต้ดินมาจากห้วยซับเหล็ก ลพบุรี

๔๒๑ สรงเสร็จเล็ดลอดคน

โดยทาง

ท่อทองเหลืองแว่นวาง

วังนา

ฉวัดเฉวียนขำเนี่ยนฉวาง

วารีศ

ขุ่นออกเกสรกลา

กลีบแก้วโกมล

๕๕ กษัตริย์แดงเกิดเชื้อ

ขงย้งในสงคราม

คชพาดชำนาญนาม

เคยได้สารไพรรู้

๒๖. ชาติพันธุ์

ਮਾਨਸਿੰਗ

๒๒
ครุราช

รวบเร่งรุกรานฯ

๕๖ คชสารสามารถมั่น

บุกน้ำปองราว

๑๕๖

๖ ๕ ๔ ๓
กรกนกนคณฆาง

๒๔
คชฉห

ไถ่ช้าง

โดยราช

คอกแคว้นในวง ฯ

๕๗
๐ ตำราทรงจกจบข้าง

๒ ๕ ๒ ๕
ทนเถอนศวเพรยวพาด

๐
คชสังฆารุงสาร

หมอละอึกเซ่งชาญว้า

ไพร่หาญ

๑.๒ แก้วนกดำ

ลัทธิภาพ

ร้ายเขาคอยหลัง ฯ

๕๘ ผ ๑๑ ๒'
๐ บันทัดพงเตาคุ

ขุนหมื่นไชยชาญ

หอดูดอกฝักแฉ่งขาว

จัดถอดถอดแถมเข้า

๒ เคียงธาร

๑ ๒
เร่งเร็ว

๑๔
คชพยห

ช่วยข้างชนียง ฯ

๕๗ ๕ ๒ ๒
๐ หมดนางจางจาง

ถูกบาศ์กรังกรัด
ตรวจรื่องจ่านองอด
โยนแย่งพันไม้เข้า

ຈະໄດ້

รวดเท้า
โยนแยก

๒
ผูกพร้อมพามา ฯ

๖๐. ชุนกของวันเวงซาง

ดูยไถ่ห้งฟงพตย
เฉวียนพรพราตฎกพาย
ไต่ใหญ่เพรียวกตอ้งคอง

๒
 ผนผาย

๒
พวกพ้อง

ดิวเด็น

๕
 บาคส์ตันญาเดว ฯ

๒๑ พระราชทานถวญญุญญ

ชุมชนหมื่นหมายมอญ
ปรางค์ทองและควาญคำ
โฮมโออาหารช้าง

๑๑๖

แม่^๑คน^๒ตอง

เวียง

แต่งต้องโกยกิน ๆ

๖๒ เงินค่าครอบครองทาง

เพลงเถื่อแพร่พรายกรร
วัดเขาคาคควรชยัน
ผาพรรณพนด้ายด้อม

๒
ทางขึ้น

๕๒
มະหิยิณ

ยาวเย็น

๑. ๕
หญิงเกยวแกมงาม ฯ

๒๓ ๐ รางวัดบันโปรดให้
ตามบ้านาญการทำ
พระคุณคู้คือต้ม
ใครชอบชชบให้

๒๔ ๐ เสร็จแล้วด้วยดุษฎีแด่เงิน
ภูเบศร์มณฑล
เล็ดจกนคตคดาบด
ดัดดาตาไพรเข้า

๒๕ ๐ ขอพรพรหมเศวตเรือง
รังแรกส่งสารกัณฑ์
ขอจงปิ่นบรรพ
ราวเรืองต้มมุกีเซอ

๒๖ ๐ ขอพรพิษณุมาศจาง
บบาบปานบุญรักษ
ขอจงผ่านพำนก
เผ่าเผ่าพาดเลียงหล้า

เต็มหน้า
ชอบใช้
พุทธภาค
ใหญ่หยังต้มบวรน์ ๗

พนธ์ณัท
ปิ่นเกล้า
ยุรยาตร
ดุด้องวงเวียน ๗

รังสรรค์
ก่อกอ
มิกราช
ชันด้วยไธดู่ ๗

จรายจักร
ทวนหน้า
นรโลก
โลกให้คงตรง ๗

๖๗ ขอบพระบาทเกล้า
๐ ตรีเนตรสังหารสัตว์
ขอจงปิ่นไฉศวรรย์
พระจำนงใดได้

ไภพดี
ใฝ่ให้
ยืนยง
คุณนิจมี ฯ

๖๘ ขอบพรพามบาทไท้
๐ พระเริ่มรัชการ
ขอจงแผ่นภูวบาล
สิทธิราชาคิณเร้า

ทรงธาร
ก่อเกล้า
บดินทร
รอดเพียงพระกรรม ฯ

๖๙ ขอบพรพิณเคศรัย
๐ ครอบครองอาภรณ์
ขอจงจรรโลงอุด
แคล้วคลาดภัยพิณธำ

คือบุตร
เงือกงา
คมโลก
เลิศด้วยเสวยรมย์ ฯ

๗๐ ขอบพรไฟโรจน์เร้า
๐ แดงต้องเรืองธรณ
ขอจงแผ่นภูมี
เรืองรุ่งพระยศหล้า

รังดี
ทวนหน้า
ศักรราช
ชานต้นด่างด ฯ

๗๑ ขอบรดาเรกต้อม
รวยเรียวราชชัชวาลย์
ขอจงจุฑาธาร
ด้วยภริมย์รักแก่ง

บริวาร
แจ่มแจ้ง
ชนิศ
โลกให้พุดเกษม ฯ

๗๒ ขอบรพันเนตรท้าว
ทรงวิเชียรชาญชิต
ขอจงจำเริญฤทธิ์
ราญราชไพร่แผ้ว

ไพจิตร
แก้วนแก้ว
จอมโลก
ผ่าท้าวทุกแดน ฯ

๗๓ ขอบรพายุพาหน์มา
ธารธารองกุษ
ขอจงปิ่นขนิรต์ท
ไหวหวั่นภพทุกตัว

มารุต
เกี้ยวแก้ว
แปรรภาค
เฟื่องฟุ้งพระคุณ ฯ

๗๔ ขอบรพรุณราชเรือง
ทรงภุชงค์โพณพิษ
ขอจงบรมอิศ
คือสุทธาทิพยเกอ

แรงฤทธิ์
บ้านเือง
ราชเชษฐ
ก่อให้พุดเกษม ฯ

๗๕ ขอพรเพ็ดถึงรุ่งเช้า
๐ ชีช้านนเห็นออกคร
ขอจงเจริญศกดิ์
พระปรีชาญาณตั้ง

รุดรักษ
แผ่ผู้
ภูวนาถ
ต้องให้เห็นธรรม ๑

๗๖ ขอพรจตุโลกเพียง
๐ รักษนกรนรสถาน
ขอจงปิ่นทรงธาร
เป็นพ้านกไท่ท้าว

บริบาท
สี่ดาว
ภพโลก
ทวพณภูวดล ๑

๗๗ ขอพรยมเมศร์เหลือง
๐ ทรงฟ้าหั้นกาสรเด่น
ขอจงทุกกรุงเกรง
ครองพิภพหิวห้อม

ภาตเวง
โง่งอ้ม
ฤทธิราช
เที่ยงแท้ทางธรรม ๑

๗๘ ขอพรเพ็ญโพธิ์ไท่
๐ ภาควัดคงคา
ขอจงนฤเบนทรา
ตั้งธรรมบุรณท้าวร้อย

วนิดา
กล่าวถ้อย
ชิปราช
กราบเกล้าอภิวันต์ ๑

๒. โคลงนิราศนคร~~สงคราม~~

ร่าย

ศรีสัตตจินตรดกัณฑ์ พิมพ์มต ~~บรรณกิจ~~ ~~บั้ง~~คม
อัญชลี ตรีนรเทพผู้หาญ ท้าวผู้หาญ เรื่องฤทธิชาญไชยเดช
อันวิเศษวิสาสด ถ้วนด้นถนนครศักดิ์ จงบริรักษ์ช่วยช้ ทิศที่
ทางใด ฝั่ง่ายใช้จงได้เห่น ขอเปนนที่ทางทกถก กถณัตถรตงรม
เกษั ศัถย์แด่นท่วหมั่นไหม้ จากอยุธยาไท้ ทฝงภูถเกษม^(๒)ฯ

โคลง

๑ ขอเปนนปราโมทถ้วน	หญิงชาย
เห่ด้อเห่ด่เดินโดยด่าย	น่านน้ำ
จรตามพระนารายณ์	จอมโดกยั
ทุกเทพจงชูค่า	ช่วยให้สดภาพร ฯ

(๑) ให้ชื่อตามโคลงบท ๑๕ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่าแต่ง
ครั้งตามเสด็จสมเด็จพระนารายณ์ไปรับช้างเผือกที่เมืองนครสวรรค์
เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๑ ช้างเผือกเชือกนั้นขึ้นระวางเป็น เจ้าพระยา
บรมกษัตริย์ทนต์

(๒) ร่ายน่าน เหมือนกับร่ายนำภาพยี่ห้อโคลง ในลำดับที่ ๓

๒ ๑ รอนรอนร่นุเรศไต้	ยามศรี
ยุรยาตรนาวาด	ดาศเค้า
คดาย ^(๑) ต่ถานพิมานตรี	มุขมาศย์ ^(๒) พระนา
ถึงท่าคึดคึดเจ้า	แผ่นหัด้าเดวรมย์ ฯ

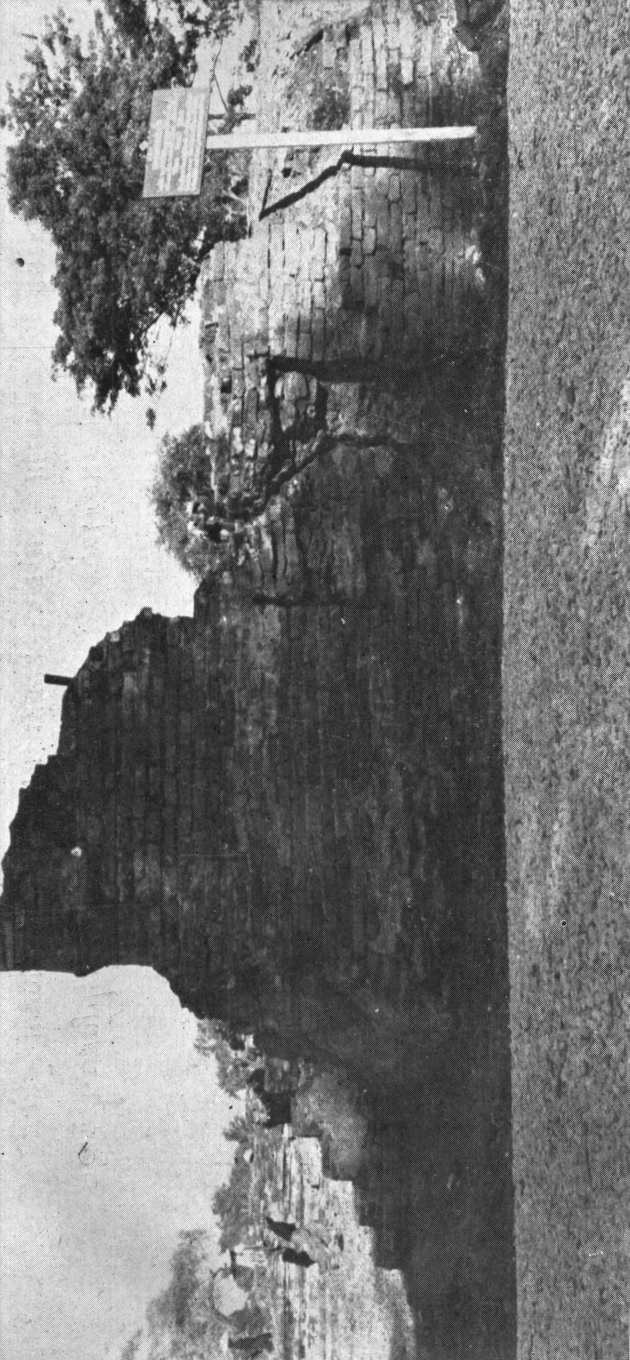
๓ ๑ ไพรชยนต์กนกแก้ว ^(๓)	กรองฉ่น
มุขรเบียบเบญชรภกต ^(๔)	กตัมก้าน
พิศพายพิถัน	บงงเมฆ
แดงจำรูญ ^(๕) เรืองต้าน	ค่อด้วยแดงดูร์ย ฯ

๔ ๑ ตรีมุขกรงนาคช้อย	แททวย
บันบราดชวย	ช่อฟ้า
โรงขารค่านันนวย	เนื่องเนก
พิศพระถานด้าหน้า	แว่นแก้วแดงไต้ ฯ

(๑) สมุดไทยดำ ชุบเส้นรง ๕๖ ก. ว่า “คล้าย”

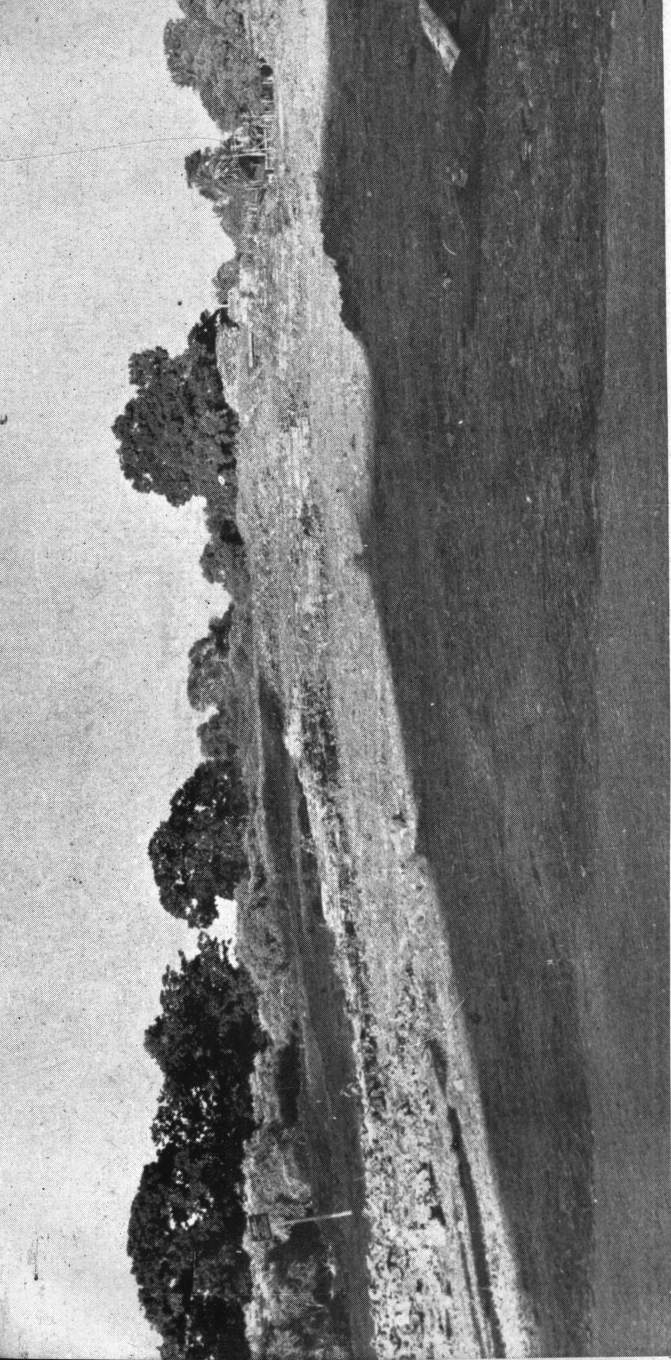
(๒) ๕๖ ก. ว่า “มุขมาศ” (๓) ๕๖ ก. “ไพรชยนต์ปราสาทแก้ว”

(๔) ๕๖ ก. “มุขเชื่อมเบญชสภกต” (๕) ขอให้สังเกตว่าโบราณใช้
สระอำ แทนเอก ก็ได้

พระที่นั่งวิหารสมเด็จ อยู่ธยา

- ๒๐ มณฑลพายัพ เกอวกแก้ว แถวทงัน แกมเงอมนแมนมาสรรค แต่งตั้ง
วิหารสมเด็จอื่น โอภาษ ทุกชวชนยलय อยู่เพยงพิศวงๆ

พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท อยุธยา

- ๗ ๑ สรรเพชญ์ปราสาทตาม ทวาทน ช่วยใจตีพรายอำพล เพ็ชรแก้ว ฤๅมงามสมา
มกุฎพิมานมณ จักรเทพ เทียมฤา เรืองเรียวโรงคชแลว

๙ ดินรพคือพาหมา
รถเมื่อดองเรื่องซุซ
แด่นรพรพสาคราฐ
เซมงหมโยธาเรอง

๑๐ พิศวงเวียงราชธา
ศุซถ่มบวรณไฮสวรย
ถ่มภารพิศาตธร
จรรโฆษพดเพียงชน

๑๑ อรรณพอเนกถวน
งามถวดตายเดธา
โถภาพิมานนา
ยัษยาบโพพรายพร้อม(๒)

๑๒ พรายครุ(๓) พาหเพียง
๑๓ เดือนเดือนกลนถมิตร(๔)
๑๔ คือนารายนราถุท(๕)
๑๕ เด็ดจดำเนิรมาแผ้ว

มารุต
เปด่งเปดอง
ไวเวก(๑)
รวดเร้าตงคราม ๙

แมนธรรค
เพียบพัน
มิกราช
โยกย้ายเมรุเอน ๙

นาวา
กิงก้อม
วรราช
เพริศแพรวัพพะ ๙

ครุฑพิษณ
เติศदैว
เรองเตช
เฝ้าผู้อาชรรมี ๙

(๑) ๕๖ ก. “ไวเวก” (๒) ๕๖ ก. “ยัษยาบโพรงพรายพร้อม”
(๓) ๕๖ ก. “พรายพรายครุ...” (๔) ๕๖ ก. “เมถลอมกลนถมิตร”
(๕) ๕๖ ก. “คือพระณรายถุท”

๑๓ ◉ เหมหงษ์ไธภาคยพัน
เพียงพ่าหพรหมแมนทรา^(๑)
เด็ดจกดแผ่นภูดา
เห็นหากขวัญตาให้

คณนา
ท่านไท้
คูโดกัย
โดกัยเห็ดองสรรวเดริญ ฯ

๑๔ ◉ ไกรษรุมขมาคั่น
ผายผาดกถไกรษร
ผ่ายขวารวดเร็วอร
ศรีส้มรรถไชยคต้าย

เขจร
ผาดผ่าย
โอภาษ
คตาศ์เค้นตามชด ฯ

๑๕ ◉ ไกรจักรรัตนราชเรือง
เบดวเบดงคูปรายพรวณ
ตำมารถพิไชยขยัน
ศรีพิมานไชยแก้ว

วังสรค์
กิงแก้ว
ดำแข่ง
เด็คด้วยทองเนตา ฯ

๑๖ ◉ ไกรษรจักรดำแดน
สรพรหมไชยไหวบดิ
ไกรษรมาคตมดิ
เดียนคัศฏฐา^๕เหลือง^๕

ภากหวี^(๒)
ปตาบเปดอง^๕
เร็วรวด ปานนา
ต้นเกด้าแดงชน ฯ

(๑) ๕๖ ก. “เพียงพ่าหพรหมินทรา” (๒) ๕๖ ก. “ฤาหวิ”

๑๗ พิไชยประเสริฐถ้วน	ไชยศรี
มุขมาศตายวรวิ	ดาศได้
เกิดเกษมตำราญต์	ใจโลกย์
เรือแลดำตีไว้ ^(๑)	เปรียบข้าเมืองควร ฯ

๑๘ นานาอเนกถ้วน	นาวา
งามเลิศแด่เหินหา	ยากแท้
นารายณ์เตด็จแต่ดงมา	ครองโลกย์
ท้าวทงแดน ^(๒) ภาพแพ	แพ้วฟ้าดินขจร ฯ

๑๙ เตด็จแกลงยศเจ้าแผ่นดิน	ชรนินทร์
แก้วค้อยคทาโดยดินฐ	คถ้าวคถ้าย
โดยเสด็จภูมินทร์ ^(๓)	ยุรยาตร
ยงนครสวรรค์ฝ้าย	ผาดเท้าตามขด ฯ

๒๐ แวดสถิตขดมารคค้อย	ธารไหล
คิดคำนึงนึกใน	สวาทดีข้า ^(๔)
แดงแดงเมตไทด	ลึงโลด ^(๕)
เรือรีโดยแนวน้ำ ^(๖)	พฤษพร้อมไคดคทา ฯ

(๑) ๕๖ ก. "...ลำดีไว้" (๒) ๕๖ ก. "ท้าวทัวแดน..."

(๓) ๕๖ ก. "โดยเสด็จภูมินทร" (๔) ๕๖ ก. "คิดคำนึงถึงใน
สวาทข้า" (๕) ๕๖ ก. "ลึงโลด" (๖) ๕๖ ก. "...น่านน้ำ"

ตำรวจ
โอบอ้อม
กตัญญู
ตากเข้าโรงมหร...

น้องชด เขียวแซ่
เด็กซ้อง (๒)
ใจเดือด แดนา
ด่าข้าคนเวียง ฯ

แมนตร์รัก
รุ่งเช้า
ปราโมช แก้วแฮ
สู่บ้านเมืองหวดง ฯ

ชายมี^(๕) มากนา
ชอไซ
เพ็ญภาค งามแฮ
หน่วง^๑หน่า^๒นาน^๓ถึง^๔

(๔) ๕๖ ก. “ขอพระพลัน...” (๕) ๕๖ ก. “ชาขมิ้น”

- ൧൭ -

๒๕
๐ ตั๋วจรรยาเห็ดอึ่งทอง(๑)

เห็นแต่แปลกแถมใบ

ราตรีสว่างแสงไส

๒
คณกรรณชวายนอม

๒๖
๐

เจาะรูเทินใจกลาง

บางตาบบเห็นตา

ตั้งตะกอนพดด้งน้ำ^(๓)

๒๓. ^๑ ^๒ ^๓ ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐} ^{๑๐๑} ^{๑๐๒} ^{๑๐๓} ^{๑๐๔} ^{๑๐๕} ^{๑๐๖} ^{๑๐๗} ^{๑๐๘} ^{๑๐๙} ^{๑๑๐} ^{๑๑๑} ^{๑๑๒} ^{๑๑๓} ^{๑๑๔} ^{๑๑๕} ^{๑๑๖} ^{๑๑๗} ^{๑๑๘} ^{๑๑๙} ^{๑๒๐} ^{๑๒๑} ^{๑๒๒} ^{๑๒๓} ^{๑๒๔} ^{๑๒๕} ^{๑๒๖} ^{๑๒๗} ^{๑๒๘} ^{๑๒๙} ^{๑๓๐} ^{๑๓๑} ^{๑๓๒} ^{๑๓๓} ^{๑๓๔} ^{๑๓๕} ^{๑๓๖} ^{๑๓๗} ^{๑๓๘} ^{๑๓๙} ^{๑๔๐} ^{๑๔๑} ^{๑๔๒} ^{๑๔๓} ^{๑๔๔} ^{๑๔๕} ^{๑๔๖} ^{๑๔๗} ^{๑๔๘} ^{๑๔๙} ^{๑๕๐} ^{๑๕๑} ^{๑๕๒} ^{๑๕๓} ^{๑๕๔} ^{๑๕๕} ^{๑๕๖} ^{๑๕๗} ^{๑๕๘} ^{๑๕๙} ^{๑๖๐} ^{๑๖๑} ^{๑๖๒} ^{๑๖๓} ^{๑๖๔} ^{๑๖๕} ^{๑๖๖} ^{๑๖๗} ^{๑๖๘} ^{๑๖๙} ^{๑๗๐} ^{๑๗๑} ^{๑๗๒} ^{๑๗๓} ^{๑๗๔} ^{๑๗๕} ^{๑๗๖} ^{๑๗๗} ^{๑๗๘} ^{๑๗๙} ^{๑๘๐} ^{๑๘๑} ^{๑๘๒} ^{๑๘๓} ^{๑๘๔} ^{๑๘๕} ^{๑๘๖} ^{๑๘๗} ^{๑๘๘} ^{๑๘๙} ^{๑๙๐} ^{๑๙๑} ^{๑๙๒} ^{๑๙๓} ^{๑๙๔} ^{๑๙๕} ^{๑๙๖} ^{๑๙๗} ^{๑๙๘} ^{๑๙๙} ^{๒๐๐} ^{๒๐๑} ^{๒๐๒} ^{๒๐๓} ^{๒๐๔} ^{๒๐๕} ^{๒๐๖} ^{๒๐๗} ^{๒๐๘} ^{๒๐๙} ^{๒๑๐} ^{๒๑๑} ^{๒๑๒} ^{๒๑๓} ^{๒๑๔} ^{๒๑๕} ^{๒๑๖} ^{๒๑๗} ^{๒๑๘} ^{๒๑๙} ^{๒๒๐} ^{๒๒๑} ^{๒๒๒} ^{๒๒๓} ^{๒๒๔} ^{๒๒๕} ^{๒๒๖} ^{๒๒๗} ^{๒๒๘} ^{๒๒๙} ^{๒๓๐} ^{๒๓๑} ^{๒๓๒} ^{๒๓๓} ^{๒๓๔} ^{๒๓๕} ^{๒๓๖} ^{๒๓๗} ^{๒๓๘} ^{๒๓๙} ^{๒๔๐} ^{๒๔๑} ^{๒๔๒} ^{๒๔๓} ^{๒๔๔} ^{๒๔๕} ^{๒๔๖} ^{๒๔๗} ^{๒๔๘} ^{๒๔๙} ^{๒๕๐} ^{๒๕๑} ^{๒๕๒} ^{๒๕๓} ^{๒๕๔} ^{๒๕๕} ^{๒๕๖} ^{๒๕๗} ^{๒๕๘} ^{๒๕๙} ^{๒๖๐} ^{๒๖๑} ^{๒๖๒} ^{๒๖๓} ^{๒๖๔} ^{๒๖๕} ^{๒๖๖} ^{๒๖๗} ^{๒๖๘} ^{๒๖๙} ^{๒๗๐} ^{๒๗๑} ^{๒๗๒} ^{๒๗๓} ^{๒๗๔} ^{๒๗๕} ^{๒๗๖} ^{๒๗๗} ^{๒๗๘} ^{๒๗๙} ^{๒๘๐} ^{๒๘๑} ^{๒๘๒} ^{๒๘๓} ^{๒๘๔} ^{๒๘๕} ^{๒๘๖} ^{๒๘๗} ^{๒๘๘} ^{๒๘๙} ^{๒๙๐} ^{๒๙๑} ^{๒๙๒} ^{๒๙๓} ^{๒๙๔} ^{๒๙๕} ^{๒๙๖} ^{๒๙๗} ^{๒๙๘} ^{๒๙๙} ^{๓๐๐} ^{๓๐๑} ^{๓๐๒} ^{๓๐๓} ^{๓๐๔} ^{๓๐๕} ^{๓๐๖} ^{๓๐๗} ^{๓๐๘} ^{๓๐๙} ^{๓๑๐} ^{๓๑๑} ^{๓๑๒} ^{๓๑๓} ^{๓๑๔} ^{๓๑๕} ^{๓๑๖} ^{๓๑๗} ^{๓๑๘} ^{๓๑๙} ^{๓๒๐} ^{๓๒๑} ^{๓๒๒} ^{๓๒๓} ^{๓๒๔} ^{๓๒๕} ^{๓๒๖} ^{๓๒๗} ^{๓๒๘} ^{๓๒๙} ^{๓๓๐} ^{๓๓๑} ^{๓๓๒} ^{๓๓๓} ^{๓๓๔} ^{๓๓๕} ^{๓๓๖} ^{๓๓๗} ^{๓๓๘} ^{๓๓๙} ^{๓๔๐} ^{๓๔๑} ^{๓๔๒} ^{๓๔๓} ^{๓๔๔} ^{๓๔๕} ^{๓๔๖} ^{๓๔๗} ^{๓๔๘} ^{๓๔๙} ^{๓๕๐} ^{๓๕๑} ^{๓๕๒} ^{๓๕๓} ^{๓๕๔} ^{๓๕๕} ^{๓๕๖} ^{๓๕๗} ^{๓๕๘} ^{๓๕๙}

ວົງຈັງແຕ່ງກແຕ່ງໃຈ^(໕)

นกกวางราชมีโน

๕๒
ราเมศมาตฤชดตง

๒๘ กิ่งคาบถบ้านป่า

บ้านวอก^(๖) ต.มมาม

เรณูรกก้อนเหนงาม^(๓)

เบ็นคอกโคควายเจ้า

ทางไป เปตอแซ่

๑ ๒
คาคอม

ไต่ภาค เดือนนา

โอบเนอเตียวดมว ฯ

ใจหมาง

ຄຳສັ່ງ (2)

ไต่หนึ่ง เดยนา

ใคร่รู้ โดยถนัด ๆ

แดนไพร

๑ ๒
ขุนทอง

๑ ๒
นคเรศ ฟนเฮ้

แต่งไว้เป็นเจดิม ฯ

๗ ไฉยนาม

หมั่นเศร้า

๒
ตักหยาด

เปิดอกปด้อม^(๙)ดอมฟาง ฯ

(๑) ๕๖ ก. “ลัทธิจารเลอทุ่งถ้อง”

(๓) ๕๖ ก. “สิ่งจะค้นพบนั้น”

(๕) ๕๖ ก. “วังซึ่งแสงแสงใจ”

(๓) ๕๖ ก. “...ห่อนถาม”

(๒) ๕๖ ก. “สวาธิชา”

(๔) ๕๖ ก. “...ด้านซ้าย”

(๖) ๕๖ ก. “บ้านนอก”

(๘) ๕๖ ก. “เปลือกปล่อน...”

๒๙ ปากน้ำพระตปตัง^(๑)
 ถึงจวบ^(๒) จวนเวลา
 พระตปแต่บุรพา
 ขอเดชพระมาคุ้ม

๓๐ สุริโยไทเยศแล้ว
 ยूरยาตราคทาไคด
 ถัดทางช่องชลไหล
 ถมถดิวชีวเข้า

๓๑ บัชมบวเณนพร้อม
 นิฤบถบานขจร
 แสงพวยรทวยอ่อน^(๔)
 เสงถมานถ้วนเตียง

๓๒ ถิดาศคคตาศคต้อยถึง^(๖)
 วัตรุงเรื่องพุทธพิมพ์
 ยอกรประนมจิม
 ตรนิมตรนั๊กปานไค

ตัญญา
 ค่ำคตุม
 มาอยู่ ใช้นา
 โทษแท้จกษมฯ

แสงใส สว่างนา
 ไต่เต้า
 ทิวทุ่ง ไปแะ
 ขำเอนนวดตมร^(๓) ฯ

ตดับตถอน
 กตินเกตยง
 โอนยอด ยังแะ
 ถุกเรือ^(๕) รวงงาม ฯ

ตระนิม
 มากไซ้^(๗)
 จอมเกษ แถนา^(๘)
 ตู่คั่วแดนตวรวิ ฯ

(๑) ๕๖ ก. “...พระศกสัง”

(๓) ๕๖ ก. “ขำเอนในสมร”

(๕) ๕๖ ก. “ถูกรื่อง”

(๗) ๕๖ ก. “มากไซ้”

(๒) ๕๖ ก. “ถึงจวบจวน...”

(๔) ๕๖ ก. “...รทวยอร”

(๖) ๕๖ ก. “...คต้อยละ”

(๘) ๕๖ ก. “ใช้นา”

๓๓ ถึงทหารตั้งไม้มาก
 กตายนกแอ่นอามรมณ์
 โพพรายพรรณรายรมย์
 เปนที่อาไศรยยัง

๓๔ ถึงทิวไม้หมู่
 เรียกบ้านขวางแนวนา
 ถนัดคดคังจกมา
 ไปบ้วยวันคั่นค่าง

๓๕ ยกไปไกล^(๑) คดาคบ้าน
 เห็นป่ากรังเกรียม^(๒) โหย
 ถนัดคดคังกรโกรย
 ดงนอยุ่เยี่ยวจักให้

๓๖ นกทงคอยด้องท้อ
 ยางเจ้าคอยมัจฉาใน
 กาน้ำเหยี่ยวเวียรไว
 จิบจาบจ่อแจหยั่ง

พืชม
 แต่งตั้ง
 รมเยศ เอ็นแ
 อยู่ให้หายศัลย์ ฯ

แดกหนา
 ไร่ร้าง
 ขวางที่ ทางนา
 อยู่ด้วยฤๅไฉน ฯ

รีโดย ดายแ
 สวาศดีใหม่
 กรายเรียก ใช้นา
 หยคยงเดวรมย์ ฯ

ชดโหด
 เกอนกุง
 หาเหยื่อ^(๓) ใช้นา
 ร่อนร้องโผผาย ฯ

(๑) ๕๖ ก. "...ไกลคดาคบ้าน"

(๒) ๕๖ ก. "...เรียมโหย"

(๓) "เหยี่ยวเวียรไว หาเหยื่อ"

๓๗ ถึงบางนา^(๑)ชื่อ
 ๑ นานับบงเปนฟอง
 แดดาญว้าจวนต๋ยอง
 เร่งรบพายพดขว้าง

๓๘ คดแดนบางว่าไม้
 ๑ คุรทวยนวนยวัน
 กตกรเจียมแจ่มจัน
 บางว่าวานว่าให้

๓๙ คด้ายคด้ายดัดค่านา
 ๑ ถึงบ้านหอมเรือนงาม
 เรือตรวจ^(๔)เรียงตาม
 หอมคุดหอมกตณแกม

๔๐ เห็นดวงวเพียงฟ้าง^(๕)
 ๑ นองนาคนิในสถาน^(๓)
 ังวามงอกใบบาน
 คุจณัฏไชยกางกัน

คำทอง
 ค่วงค่วง
 พังพิศ
 เมื่อน้ำนองดินชู้^(๒) ។

มีพรรณ มากแะ
 โอบไม้
 วัตรวบ เชื้อนา
 อยาชาถึงเมือง^(๓) ។

ไหลดหตาม หด้งนา
 ้งเอนแค้น
 ริมหลัง ไปแะ
 ันมนเอนนวดศรี ។

พรหมมาน^(๖)แต่งนา
 ้ง
 ทน
 โอภาษ พรายแะ
 าศันเจ้าไธสุรย์ ។

- (๑) "...ปากน้ำชื่อ" (๒) "รีบเร่งพลพายขว้าง น้ำนองดินชู้"
 (๓) "...คั่นเมือง" (๔) "เรือนเขารวด..."
 (๕) "...ฟ้างเพียง" (๖) "พรหมานทร..."
 (๗) "ม่วงนาคนิในสถาน"

๔๑ พิศโพไพโรจน์
เป็นเทพารักษ์
ใจจางามรักดี
ขอเดชพระมากัง

๔๒ นาวาตุลวงดาว
วัดเบญจกษัตริย์
ปรีดาภิรมย์แนว
เหมือนดังวงเวียงไท

๔๓ บัดถึงจรเข้ร้อง
อ้อยงอกงามดำเปดา
สวนศรีวัดระการเอา
จรเข้ร้องควรร้อง

๔๔ บัดดุดำบาดดาว
ถึงโศกมาทางไทด
ป่าดงไซ่สถานใน
เห็นถิ่นเขาคิดกล้า^(๔)

ดั่งศักดิ์
อยู่ยัง
บัวบาท พระนา
ก่อให้เสวยรมย์ ฯ

วังแมว
ถ่องไม้^(๑)
พฤษโศก
ชีราชเรืองธมภาร ฯ

เรือนเขา มากนา
ตั้งปด้อย
ใจชื่น ชมแฮ
ฮ่อมให้คืนหลัง^(๒) ฯ

แดนไซ
เดียวน้ำ
เมืองหนึ่ง^(๓) พันทา
ถิ่นถอไครย ฯ

(๑) “ท้องไม้”

(๓) “เมืองมิ่ง”

(๒) “จรเข้ร้องคือร้อง เรียกให้คืนหลัง”

(๔) “...คิดกล้า”

๔๕ ถึงสระเกศ^(๑) พ่างเพิง

ดงแช่ชดในสถาน

ตรงด้ายยทรสายต้นาน

คอยเกรือก^(๓) เกษาม

๔๖ ๐ ดูบางพดุกไม้ได้

ดวนราชฐ์ร้งามดวงพดาย

บางพดุกพดำนพดุกหาย

แดงดงเค้ร้าวสัตว์

๔๗ ถึงไชโยถ้วนแผก

น้ำตดโดยคณนา

ไชโยจงไคดคตา

ไภยถึงไคมาบม

๔๘ แสงโถรมไศตว่างถัว^(๔)

เรือดำนเวิไคดคตา

ถึงวัดพระงามหนา

วัดพระงามงามถ้า

เยาวมาด

๔๙
ทน

นวดเกศ^(๒) งามนา

หต่นแถ้วดอยถึง ๑

ดัยมด้าย อยู่แฮ

ช่อช้อย

ใจใหญ่ แถนา

คตาตคแถ้วทางวัน ๑

แถมหนา หนัหนา

ถ่อถม

ไชยศ มัหนา

แป่มข้าจหนาน ๑

เวหา

ถ่าวนา

เรือดจอด แถนา

เด็คแท้งามถม ๑

(๑) "...สระเกศ..."

(๒) "วระเกศ"

(๓) "ค้อยเกรือก..."

(๔) "...สว่างพื้น"

๔๙ ๑ ดาวรักดาวเรียกเข้า
ให้สว่างทาง^(๑) เกรี้ยวกรม
แสดาวมมีตม
ดาวเค่ดมญาให้

คู่ขมย
ดวาคดีใหม่
ดัญเบล่า ใช้นา
ยัวเ้ายวนดมร ๑

๕๐ ๑ เห็นบ้านแบ่งเพียงแบ่ง
ผัดแผ่นปรจง^(๒) ภาครีพดาง
พิศพฤกษ์^(๓) เห็นกตถาง
ใจรำจวนคิตปม

นวนนาง
ยวยม
กรเรียก ไปฤ
วากเวเรือหา ๑

๕๑ ๑ ยดยงรำพ้อนคู่
แซกเค้าพังคู่ขมย
เขาไฟคัลไลขม
เอยงแอ่นดมดมค้อง

เคียงดม อยู่นา
ร่อนร้อง
เซยหมู่ กันแเ
ค้อค่านหาวหน ๑

๕๒ ๑ ดิดาจรด้าแดง
พิศท่าทางพนจร
อุทธยานพิศาดสดอน
สดอนขดมกันเปนพน

ถึงสดอน
รมหรน
พฤกษชาติ
ไรร้อยยสดวนศรี ๑

(๑) "...ความเกรี้ยวกรม"

(๒) "...ผจง..."

(๓) "...ดั่งกลกลาง"

๕๓ ๑ น้ำได้สุทฺถกถายเชียว
 ธาระชอกขารบางบั้ง
 ปดาเถาปดาหุดตัง
 ช่อนชวาคแขวงมแดงผู้

๕๔ ๑ เสงแดดังโตดไม้
 นวยฉักใบพฤกษา
 บักษัดั่งเตียงหา
 ค่างแค้นเดิมกตั้นกตา

๕๕ ๑ ถึงทวงวเห่งอนงอก^(๒)
 บ้างดัดเตียงดัดควอัน
 ใจจถกรรมดศัถย
 คิคคว่ำครวญชัตช้อง

๕๖ ๑ ถึงแนวนของน้ำหลัง
 เรียกชอบางพุดทรา
 ราวรันทมมรรคา^(๓)
 เรือเร่งพายทวนถริน^(๔)

ชดบั้ง ปรีมา^(๑)
 หดงหตุ
 ดอยด่อง
 พันน้ำชยุชยาย ฯ

ไปมา
 ย่ามย้า
 เมียม่าย กัณหา
 ถูกไม้พยามพยาม ฯ

แถวทงัน อยู่หนา
 วั้ง
 ถึงโตด ใจนา
 ชุนแค้นคั่นใน ฯ

ไหลมา เชียวแฮ
 ๑ ๒
 ทน
 ยดยาก ใจนา
 คินนาตาญตมร ฯ

/ (๑) “ปรีมา”

(๒) “...เงื้อมงอก”

(๓) “...มัตมรรคา”

(๔) “...ทวนทวน”

๕๗ เคารโดยชดमारकแคล้ว
 ๑ วัคทำชันแดดาญ
 ทำชันจงมาบาน
 ให้ได้ยยาแนวไซ้

๕๘ ถึงวังวนนั้นไม้
 ๑ รินเหตบยงยาย
 อาไศรยว่า^(๔) แสงดี
 ค่อยคดา^(๕) คดาเรือแห่น

๕๙ คดบางเตาเด็คตวัน
 ๑ อาวาสคดงามดม
 ยอกรประนมชม
 ขอดมภารพระกััง

๖๐ เพาตดแดนด้านด้าว
 ๑ พิศแผ่นพน^(๗) บักปวง
 ดุบางปลาหมควง
 ยดย่อมเรือจีนต่าง

ถึงตถาน
 ดว่าดดีไม้
 ใจช่วย ชันนา
 โทษแท้งหา^(๑) ๗

เคิบครน^(๒) มากนา
 ค่องแค้น^(๓)
 ดूरต้อง แด้วเฮ
 ผ่าน้ำไหดหตาม ๗

รุกขรมย์ เรียงนา
 แต่งดั่ง
 พุทธโพธิ์ งามนา
 เกษเกด้าพันเกษม^(๖) ๗

โพหดวง เจ้านา
 ไหญ่กว้าง
 รุกขเรียบ รายแฮ
 อยู่เหยมศุขรมย์^(๘) ๗

- (๑) “ให้ได้ยยาแนวไซ้ รวบรวมจงหา” (๒) “ถึงวังมันไม้เคิบ ครมมี
 มากนา” (๓) “คร่ำแค้น” (๔) “...หว่าแสงศรี”
 (๕) “ค่อยคล่าช...” (๖) “...ภูลเกษม”
 (๗) “พิศแผ่นพน...” (๘) “ชดย่อมเรือนจีนต่าง อยู่เขียมศุขรมย์”

๖๑ ถึงวัดของเจ้าจอด
๑ ตมดาศมาเอาใจ
พิศดาตโคตรตรงไถ่
ต้งดำโยนหย่อน

อาไศรย
ตว่างร่อน
ใบพุ่ม งามนา
พรั่งพร้อมภริมย์^(๑) ฯ

๖๒ ถึงอินทบุเรศเรือง
๑ เพียงพางเมืองมณฑาน
อารามวิมตถสถาน
เย็นชชิวทิวไม้^(๒)

เกษมด้านต์
ท่านไท้
โอภาษ
อ่อนโน้มไปมา ฯ

๖๓ โพรายเรียงเรียบเบอง
๑ ก้านกิ่งตดอนกวกไถว^(๓)
พิศกกระใบใบ
ห้อยพิดานพรายพร้อม

ใบไถว ชยู่หนา
แกว่งค้อม
โพนาศ งามแฮ
อาคั่นเจ้าจอมธรรม ฯ

๖๔ ด้ายฉัณฑ์ยามย่าแฉ้ว
๑ จรดจอดอาไศรยตถสถาน
ว่าครึ่มนี้อารย
ปรีติประนคยเจ้า

ถึงทยาน
หนึ่งเข้า
อาวาศ พระนา
ชันช้อยชมบุญ ฯ

(๑) “พรั่งพร้อมพึงชม” (๒) “เย็นชชิวทิวไม้” (๓) “...กวกไถว”

๒๕ แดงแซ่ไขแซ่ชน
 ๑ จรจากทยานไคคคดา
 โดยเต้คจท้งมรรคา
 โฟแม่นางดำน้ำ

เวหา
 แด่น้ำ
 ดุ้ง แคนนา
 คถ้าวคถ้ายคถองคถันธุ์ ๑

๒๖ ยามธูรอรุโณทแผ้ว
 ยอดยุคนทรพราย
 ถึงวันคณยา^(๑) หตาย
 ยาจมายาให้

แด่งฉาย
 แผ่งไข
 พรณคั้ง ยานา
 คสร้างเค้ร่าเค้ถวยรมย์ ๑

๒๗ เห็นเขาชอุ่มถ้วน
 ๑ โดยนิยมนินมา
 ชนวนนินทรา
 ช่อนเชิดชูมาคัง

พฤกษา มากนา
 บ่อพลึง
 ทรงเคช แด่คองแฮ
 ทนนเป็นเคคิม ๑

๒๘ ชมไพรพนเวคไม้
 ๑ อาจบันเทาคความคัตถ์
 ทางเทาทะยวนานวัน
 เห็นเค้คองคองคอง

มีพรณ มากนา
 ไปค้คเปิดคอง
 จรด้า เค้ถั่วแฮ
 ฟากน่านคองไป ๑

(๑) “ถึงทศพยาหลาย” เข้าใจว่า เขาสรพพา ในอำเภอสรพพา จังหวัดชัยนาท

๒๘ คต้ายคต้ายโกตถันถ	ตถาชาว ^(๑)
๑ เรือพวกพายไปฉาว	อยู่ไซ้
ชมต่วนเรียบเรียงยาว	ทิวทอง ไปนา
พิศภิรมย์ไม่ไห้	ร่มรณเดชา ^(๒) ฯ

มีฉบับเท่านั้น

(๑) “...กลายถันถ ขลาชาว”

(๒) “ร่มรณสาขา” เป็น “ร่มหรณสาขา” ก็มี

หมายเหตุ—มีผู้หมายเหตุไว้ในต้นฉบับว่า “โคลงนี้จะเป็นศรีปราชญ์ฤา
พระศรีมโหสถแต่งไม่ได้ความชัด กล่าวไว้ว่า เมื่อแต่งอายุได้ ๑๕ ปี
มีร่ายนำกับโคลง ๒๒ บท แต่งค้างไว้แต่เดิมเพียงนั้น”

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชทรงทราบอธิบายไว้ว่า “พระศรี
มโหสถ แต่งครั้งตามเสด็จสมเด็จพระนารายณ์ไปรับช้างเผือกที่เมือง
นครสวรรค์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๑”

๓. กาพย์ห่อโคลง

ร่าย

๑ ศรัทธาจิตรถ์กนธ
บังคมคณัฏฐวดี
เรื่องฤทธิชาตไชยเดช
ถ้วนดบถ์ถนาคระคักค
ทิศที่ทางใด
ขอเป็นทงาทก
ศัถยแดนทว่หมื่นใหม่
ทพงพุดเกษม(๑)

พิมดพิมคประนคประนม
ตรันรเทพผู้หาว่าผู้หาญ
อันวิเศศวิคาคด
จงบริรักษ์ช่วยช
ผ่ายไฉ่จงได้เหน
กถนตตรตงร่มรมยเกษ
จากอยุธยาไทย

๑ หญิงชายหลายลำซ้อง
ฝูงบัวสาวสำออง

มาม่ก้องถ้องแถวทาง
รางขางแกล้งแต่งดงาม ฯ

๑ หญิงชายหลายลำซ้อง
ฝูงบัวสาวสาวรวดเต
ดงานผ่านโลก
แต่งแ่งแพรวพรายพรม

โนเน
ยวยม
ศัวราช
พริบพริบมพรมมา ฯ

๑. ร่ายน่านี้ เข้าใจว่า คัดเอาร่ายนำของโคลงนิราสนครสวรรค์ มาลงไว้
และคัดกันมาคนละทาง จึงแยกเพี้ยนกันไปบ้าง

๒ ๑ ราตรีศรีสองฟ้า แสงสว่างหล้าฉ่ำฉาวชล
คืบคั้งงงเสียดสน ดูกุลเหลนเด่นหนังรำ ฯ

๑ ราตรีศรีสองฟ้า แด่ดวงโคม
แด่ดวงกตางโทยมโถม แจ่มฟ้า
มหรตพจบการโถม ใจโดย
เบี่ยนบ่ายรายเรียงหน้า นิ่งต้อมเต่งเต่า ฯ

๓ ๑ ลางชายลายนุ่งเกี้ยว ยกย่างเลี้ยวเอี้ยวโอนดู
ดอกไม้อิสัยห้อยหู พร้งพรบ่ายม่ายเมียงหญิง ฯ

๑ ลางชายลายนุ่งเกี้ยว เกใด
ยกย่างพดางจงใจ จ้อชู้
ทัดเพี้ยเขี้ยกันไร เพราเพริด
เมียงม่ายกตางกตางดู เตี้ยดต้อเงาหา ฯ

๔ ๑ เทวศรีศรีสรดแสง คาดชายแครงแบ่งทองท้อ
เลื้อยหันหม่นครมอ เลื่อมคอเกลี้ยงเมียงโอ้อม ฯ

๑ เทวศรีศรีสรดแสง ด้รวางค
คาดกร่ายชายทองวาง ร่วงรุ่ง
ศรีฟ้าผ่าถ่นองบาง เข้ายอง
อมเมียงเขียงชมดพุง กัดนกดมใจหญิง ฯ

๕ เดีรกลางพลงดัดนิ้ว
บ่าวหนุ่มครุ่มเสียงเครง

๑ เดีรกลางพลงดัดนิ้ว

ฝูงบ่าวพราวพรูเครง
หญิงพึงหวังใจดวง
แย้มอยู่ภาเพื่องห้อม

๖ เยื้องกรายผายล้า
ลักแลแต่เบื้องหลัง

๑ ไชยชายกรายแกว่งเยื้อง

สาวหนุ่มชุ่มชายตา
ดักแต่ไถ่ไถ่มา
นอกบึงคั่นในห้าน

๗ ผาดเหินเพญผ่องหน้า
ควักทองในนม

๑ ผาดเหินเพญภาคเนอ

คุดเต่งแดงไรผม
อกแบนแอ่นเอวกลม
ควักทองในแท

ชชายหัวผัวนำเพลง
วังเวงทวนปั่นใจหญิง ฯ

นำเพลง

เพรียกพร้อม

รศราค

เด็ดข้องตาแต่ ฯ

สาวสอดดาหว่าใจหวัง

คุดหน้ายบ้ายเปื้อนมา ฯ

ดัด

คอด้าน

เมี่ยงม้าย

หินเร้าเดี่ยวดมร ฯ

โหมหลากหล้าอ่าวกลม

แต่งผมไปไร่เพริดเพรา ฯ

นวดนม

ไปด่แปด

กาเมศ

แยบยืมเปรมปราย ฯ

๙ ผีพรรณกรรณเกษแสง นุ่งห่มแดงแต่งเชิงชาย
ห่มหัวรวทองพราย เดีรgrayนาดผาดกลางฝูง ฯ

๑๐ ศรีพรรณกรรณเกษแสง ยุธหงษ์
นวยแน่นแฉ่งฝูงหงษ์ พวกฟุ้ง
ทองแดงแต่งชายผจง ฉายเลิศ
ห่มตะไบโยหญ้อง หิ้งรวทองพราย ฯ

๑๑ ละมุนบุญแต่งแล้ว ละม่อมแก้วแผ้วผันผาย
ละไม่ไปปลัชชาย ละเมียดมายบายชำเลื่อง ฯ

๑๒ ละมุนบุญแต่งแก้ง เกศาเฉดา
ละม่อมกต้อมกตมเปดา เปด่งแก้ม
ละไม่ไปต่งามเขา ใจโดกย
ละเมียดเคียดตะอายแต้ม ค่อถ้อฤาณี ฯ

๑๓ รศรวยชวยชราบชู้ หลงไหลล้อยู่จนตาย
ห็นหวนบ่วนใจชาย ฤาคลายได้ไผ่ผันหา ฯ

๑๔ รศรวยชวยชราบชู้ ชายใด
หดับคั่นมคั่นหงไห่ คคว้าง
ห็นหวนบ่วนปองใจ รังราก
ฤาใครไคคคดาข้าง แนบเนอนวดตมร ฯ

๑๑ สองแลแปรต้องกัน
สองใฝ่ใญ่กรักริธา

๐ สองแดแปรต้อง
สองได้ใจยวนยรร
สองหวังหวัญความศัลย์
สองบ้วนกวนกามใหม่

๑๒ วนัฬพพ
กล้องแก่งแต่งสรรพางค

๐ ยามเย็นนวนนพ
บุญบ้ายชายมาจบ
กล้องแก่งแต่งงามดบ
เรียมจะระวางเจ้า

๑๓ แผลงภูสู่เกษร
เอชราบอาบอุกถือ

๐ แผลงภูสู่ต้องกดับ
กตวกถนบนิเมียงมาดย
เอชราบอาบคนธาร
ปักของปกองพานชา

สองกระสลบั้นใจหา
สองดาดอจ้อใจหวัง ฯ

ตากัน
ย่อนไต้
ต้มโยก
รุ่มร้อนหวนโหย ฯ

มาบั้นจบสบสมนาง
จะวางเจ้าเปล่าไปฤฯ

พพ
หนุ่มหน้า
ตาโดกย
เปล่าเปลืองไปฤฯ

บ่ท่อนเว้นแผ่นพาดคฤฯ
กระพือปีกผีกแฝงตัว ฯ

บัวบาน
ยามยา
รวยริน
ชานพุ้งหอมหวน ฯ

๑๔ บกัถวัจฉนิ

๐ กลิ่นกลั้วมัวเมาหลง

๐ บกัถวัคค์องตั้ง

ใจจ่อค่อโกมถ

อบอายถ่ายเต๋วคณั

คตังเคถ่าเฮอร์คไ้

๑๕ ๐ หะห่ายหน่วยใจนั

ชมชราบอาบคนธาร

๐ หะห่ายหน่วยหน้าใคร

แมงตงภูตู่ฤตงวน

ชมชราบอาบเอนวด

กถวกถนยิณรคไ้

๑๖

๐ ฉาบฉมอมชราบช

โกสุมหุ้มอัศร

๐ ฉาบฉมอมอัมโฮ

ตัมตู่ภูมรรน

โกมุทอถคตมคณ

เหี่ยวหายมถายรคไ้

ชัวัตรม้วยด้วยบง

ระวงย้าฉ่ำดวงมาลย

เตี้ยชนม์

ชันไ้

ยียา

ตูปถ่วงควงม เดย ๆ

แมลงภูจักกรักบัวบาน

สำราญแล้วแผ่วผันหนี ๆ

เส่อรวด

คอกไม้

รวยริน

เหญื่อถั่วบินหนี

บินทวี่วู้สุมร

วาร์เพรี่ยวเหี่ยวคตาย

บินบน

ร่อนไม้

โรยร่วง

เป่ถี่ยวถั่วคตาย

๑๗ ทรามสงวนด้านเดาณัด บดุงสัตว์กักกลืนอาย
รักแก้วแล้วฤาคลาย ขยายจากพราณภูมิลา

๑	ทรมานดังวณด้นขงขุ่น	อารมณ์
	ไร้ด้ควดัดแฉงขม	ชราบเหต่น
	รักแฉวแฉวเกดด้ยวกลม	ด่มอยู่
	บบ้ายคต่ายคตาว่น	ห้วงร้างถึงยาม ฯ

๓๘ ๐ ตัวเรียมเทียบจามรี เชื้อชาติรักถนอมชน
 ข้องหนามท่ามกลางคน เสียชนมส์อยู่ปลดไป ฯ

๑	เตรียมเทียบจามวีรู	ดังวนชน
ช้องหนามท่ามกตางคน		ไต่ด้อม
เดี่ยวชีวิตบคิดตน		น้องนาฏ
อยู่เปิดองเคืองคนอ้อม		ออกพันคงคน ฯ

๓๘ กลชายหลายล้นแลบ คมปลับแลบเสียวใจ
เคี้ยวคดกุดตรงไฉน ปราศรัยสร้างแก่งทอดตัว ฯ

๑	กตชายหลายดินด่อ	ดวงหญิง
	ความดักคัตในนจริง	หนึ่งน้อย
	เคี้ยวคดกคดตรงจริง	ฤๅซ้อ
	ปากเปด้าเด้าโถมร้อย	เดห์ด้วนดวงหญิง ฯ

๒๐ เริ่มฤกษ์คือบรรทัด ข้างชาญดัดขัดเกลายัน
ทอดเขียนเรียนพระธรรม ใช้สันเคี้ยวเบี้ยวบิดงอ ฯ

๑ ใจเริ่มเทียมคจด้วย บรรทัด
คนข้างเกลาเหลาดัด รอบรู้
ทอดเขียนระเมียนอรรถ ธรรมเทศ
ใช้อันตันเคี้ยวคู้ คดค้อมคมนา ฯ

๒๑ ปากอย่าตาพริบเพื่อน กลิ้งกลอกเกลื่อนเลื่อนใบบัว
คิดมาหน้าใครหัว มีผิวไฟเฝือกกลางสนาม ฯ

๑ ปากอย่าตาเพ่งเผื่อน พรูพริบ
ชลในใบบัวกดับ กตอกกตง
คิดมาน่าตรวดคัพท ไฟเพ็ด
ดำไฟในผิวทง ทอดไไว้ในสนาม ฯ

๒๒ นงนุชสุดสวาทเฮย พีบเคยเฮ้ยค่างาม
รักแล้วแก้วเกลากาม กล่าวถามน้องห้องหอทงัน ฯ

๑ นงนุชสุดเด่นหัตถ์ ดั่งดาร์
พีบเคยเฉยหวาน หวานเหตั้น
รักน้องต๋นงในการ พารฤกษ์
ถามข่าวกล่าวฤาเว็น ดั่งดาร์ร่างหอทงัน ฯ

๒๓ หน้าหัวตัวเต๋าคับ
๑ ย่นหัวกลัวต้องตอ

๑ หน้าหัวตัวค้อมเต๋าคับ
ผู้ใดไผ่แดงหวัง
ย่นหัวกลัวค้อมฝั่
หุดคอคอเข้าวัน

๒๔ คำจริงสิ่งเรียมบอก
๑ ม่มนบันเหลื่อลาม

๑ คำจริงตั้งนพ
งาพญาดารดอย
ม่มนบันหมายคอย
ไม่ขามความเย็นย่อน

๒๕ คำชายหมายชี้ค่น้ำ
๑ ร่องรอยถอยถมหาย

๑ คำชายหมายชี้ค่น้ำ
เด็นบ่หายหมายถบ
รอยร่องทองแถวหุดบ
แบบคายดาถมถน

ใครจะนับจับเหวี่ยงยอ
หุดคอเข้าเจ้าหลบหาย ๑

คองหลัง
เหวี่ยงเว้น
แฝงอยู่
คาวคั้นดินถน ๑

คือข้างออกกองกงาม
บขามค่อนท่อนหุดค่น ๑

ถาถอย
แต่ค่อน
ถามได้
ห่อนหย่นค่นหัด ๑

ลบลื่อนกลาคำกลับกลาย
ล้นชายล่อส่อเสมอกัน ๑

เถื่อนถบ
เถื่อนค่น
หุดยเด็ค
ด่อเดียวโถมหญิง ๑

๒๖ ตัว^๑พนัก^๑กล่าว^๑สาร
๑ เส้น^๑สาย^๑ลาย^๑เล^๑ชา

๑ คำ^๑พ^๑ท^๑แ^๑ก^๑ด^๑ง^๑ก^๑ด^๑า^๑ว
คือ^๑เห^๑ด^๑็ก^๑จ^๑าร^๑ด^๑า^๑น^๑ก^๑าร
แ^๑ด^๑เห^๑น^๑เด^๑น^๑ด^๑าย^๑จ^๑าร
ร^๑จ^๑นา^๑ป^๑รา^๑ก^๑ฏ^๑แ^๑ก^๑ด^๑ง

๒๗ ล^๑้น^๑ง^๑พ^๑ร^๑พ^๑ร^๑าย^๑แ^๑พ^๑ร^๑ง^๑
๑ ด^๑จ^๑ก^๑ัน^๑ห^๑ว^๑น^๑จ^๑ง^๑ไ^๑จ

๑ ต^๑น^๑ง^๑พ^๑ร^๑แ^๑พ^๑ร^๑ว^๑แ^๑พ^๑ร^๑ง^๑
ด^๑น^๑เด^๑ห^๑เ^๑ป^๑เร^๑ด^๑ม^๑ช^๑าย
ด^๑จ^๑ก^๑ัน^๑ห^๑เ^๑น^๑ห^๑าย
แ^๑ก^๑เ^๑ไ^๑จ^๑ค^๑ค^๑เค^๑ย^๑ว

๒๘ ต^๑ร^๑า^๑ช^๑ด^๑ท^๑าง^๑เท^๑ย^๑ง^๑
๑ ล^๑้น^๑เด^๑ย^๑ว^๑เห^๑น^๑ย^๑ว^๑ก^๑ล^๑าง^๑ค^๑ัน

๑ ต^๑ร^๑า^๑ช^๑ด^๑น^๑ด^๑ง^๑
บ^๑บ^๑าย^๑ค^๑ด^๑าย^๑เ^๑น^๑ด^๑ง^๑
เด^๑ร^๑ย^๑บ^๑ต^๑ร^๑ค^๑า^๑อง^๑ค^๑
ช^๑ง^๑บ^๑า^๑ป^๑ม^๑ุ^๑ญ^๑ม^๑ุ^๑ญ^๑ก^๑า

คือ^๑เห^๑ล^๑็ก^๑จ^๑าร^๑ลา^๑น^๑แ^๑่น^๑ผ^๑า
เ^๑็น^๑ป^๑รา^๑ก^๑ฏ^๑ส^๑ร^๑ด^๑เ^๑า^๑ห^๑าย^๑ ฯ

เด^๑ย^๑ด^๑าร
อ^๑า^๑น^๑แ^๑จ^๑ัง
ด^๑าย^๑เด^๑ิ^๑ศ^๑
แ^๑ต^๑ง^๑ไ^๑ว^๑เ^๑า^๑ห^๑าย^๑ ฯ

ล^๑้น^๑ล^๑ม^๑แ^๑ต^๑ง^๑แ^๑ท^๑ง^๑ช^๑าย^๑ไ^๑น^๑
แ^๑ก^๑เ^๑ไ^๑จ^๑ค^๑ล^๑อง^๑ต^๑อง^๑ติ^๑ด^๑ตาม^๑ ฯ

พ^๑ร^๑าย^๑ห^๑ด^๑าย^๑
ก^๑ด^๑า^๑ว^๑เก^๑ย^๑ว^๑
ไ^๑ป^๑ร^๑ย^๑เป^๑ด^๑า^๑
ด^๑อ^๑ต^๑น^๑ด^๑า^๑ว^๑ด^๑ ฯ

บ^๑บ^๑าย^๑เล^๑ย^๑ง^๑เท^๑ว^๑ย^๑ง^๑เ^๑ม^๑อ^๑ก^๑ัน^๑
บ^๑ผ^๑ัน^๑ป^๑ล^๑้น^๑ล^๑้น^๑ร^๑เ^๑ย^๑ม^๑เ^๑ม^๑อ^๑น^๑ ฯ

เด^๑ย^๑ว^๑ต^๑ร^๑ง^๑
เ^๑ย^๑ง^๑า^๑

ย^๑ม^๑เว^๑ค^๑
ก^๑ง^๑ด^๑น^๑ร^๑เ^๑ย^๑ม^๑เ^๑ม^๑อ^๑น^๑ ฯ

๒๙ เกรือกเปรี๊ยะเทียบพระลอ บลู่ขอต่ออาสา
ทำอุคร์สนุกเส่นหา บินยาพิชิตติดรังตาย ฯ

๑ กตก่อดอราชร้าง เมืองมา
บลู่อยู่อาดา หิ้งน้อย
ทำอุคร์สนุกเส่นหา ต่องราช
เขายังตั้งสรรพร้อย ร้างเร้าเดียส์กตก ฯ

๓๐ ตัวเรียมเทียมบูรณก เทาะเห็นผงกผกผของไป
อาษาผ่าเอาใจ พิธูไทได้นางงาม ฯ

๑ คัวเรียมเทียมคัวดยคฺจ บูรณก
ไปพระนัชนันต์กายก บาคไ้
อาษานาคนาตก ดุดาก
พระพิธูไปไ้ ทำนท้าวอวยนาง ฯ

๓๑ เกรือกเป็นเช่นหมี่
บรูผู้ลักนาง กรุงจลนึ้เมืองขวาง
ไปทางไ้ไม่ติดตาม ฯ

๑ เกรือกเป็นเช่นไท่เทพ จดณึ้
คักคั้ใหญ่ไ้กรธร์ดึ้ห คคฺ
เขาดกั้ครเทวึ้ ดัดคั้
ทางไ้บ่าฤาญึ้ อยู่ร้างฤาตาม ฯ

^{๓๒}
๑ เริ่มคือพระสุธน บ่คิดชนม์กันทางไป
ข้ามเขาเขราชฤกไพร นานไกลสบพบมะโนहरา ฯ

๑ เริ่มคือณฤเบศ์ไท่ ดุชน
บุกป่าฝ่าเขราชด เชียวช้า
เดินเดี่ยวเบียดยวใจจน ทนเทวด
ตามนางทางเทียมฟ้า เช่นเชือดาวสวรรค์ ฯ

^{๓๓}
๑ เกรือกเหมือนเงื่อนบพิตร รกสิทสนิพนทนทา
รุกริบสิบสองพงา ควักดาให้ใส่ขุมขัง ฯ

๑ เกรือกเหมือนเงื่อนท้าวผ่าน ดังด
รักมารดาตม้วนมห ข้าวไซ้
ดิบดองจ้องทันอน ชการเนตร
แฉ้วดั่งตงขุมให้ รัวร้อนฤาเดบย ฯ

^{๓๔}
๑ บหลงจงหญิงพาล พระกุนาลสารใส่ใจ
หญิงร้ายสายเสียไกล พิสมย์อยู่คู่ครองสอง ฯ

๑ ไม่หลงจงจ๋อด้วย หญิงพาด
ในกุนาดดาร์ปาน เปียบไว
เป็นระเบียบเทียบเทียมทาน ชรรเมศ
หญิงร้ายชขายกตไหม้ หดักเดี่ยวแดงหนี่ ฯ

๓๕ เกรือกเกลื่อนเหมือนพาลี ได้มารศรีปรีชิ่งไป
๐ ฝากน่องต้องติดใจ พิดไสมยอยู่คู่เคียงเอง ฯ

๐ เกรือกเหมือนเงื่อนเมื่อครั้ง พาด
รับนุชชุตตมศรี ฝากน่อง
เด็ดคัตตชนม์ พิตรนาศ
เขาเองเพลงปันต้อง ท้าวดัมไถดาญ ฯ

๓๖ กล่าวจริงยิ่งปานกษัตริ ธรรมูตรัสตัดขาดโย
สู่ละพระรามไป บ่าไกลลิบลิบสับ ฯ

๐ ใจจริงถึงนพิ ถอดคัต
เอาเยี่ยงจักรพรรดิ ผ่านหัด
คงคำกำจัตรัน ราเมศ
ดิบดิบไปซ้ำ ช้ามต่างฝูงมาร ฯ

มีฉบับเท่านั้น

๔. โคลงอักษรสาม^(๑)

๑	พดพณฐ์จนจัน	ทวนทิว
	เห็นให้โยธากริว	กัรวกัรว
	พัพพ์องพ่องพองปดิว	เปดอวบ
	โอโอไอ้ฟารหัตถ	ด้ะ ตติภาหาย ฯ
๒	เด่นาดัดดี	ศรแผง
	ยิงค่ายทลายเมืองแยง	แย่งแย่ง
	รุกรันรนรนแรง	ด้ะ ฤทธรบ
	ดวงดั่งดวงวงแว้ง	รวบเร้าเอามา ฯ
๓	ขุนหารหันหันหัน	โชนเอา
	ฮึงเฮยเวยชาวเรา	เร้าเร้า
	จรุดันดันตันเบา	ดิวดอต
	ต่างด่างดังเมืองเข้า	ทุ้มทุ้ทรูไป ฯ

(๑) มีบอกไว้ในต้นฉบับว่า พระศรีมโหสถ ครั้นกรุงเก่า แต่ง เมื่อ
แต่นั้นอายุได้ ๕๒ ปี

๔ ๑ พริ้วพตรนวันัน	พดเขา
ป็นป้ายทลายทดวงเผา	เผาเผ้า
ด้ท้านท่านทานเรา	ดูยาก
ดอมด้อมด้อมฟางเข้า	จ่อซ้ายขวาตายตง ฯ
๕ ๑ อยามนคัพพนพ่นพ่น	ณมวณณม่า
ยั้งย่นบ่นเปดวคำ	คาคา
แย่งยั่นย่อนยอนพดำ	เทรทรวด
เข้าเข้าเขาถ่มขว้า	ม้วยม้วยกวยแกว ฯ
๖ ๑ เมืองนระคอนค่อนค่อน	คัตทวาร
ขุดเขื่อนเดือนดำตาด	ค่านค่าน
คักคั่นคนคนหาร	หาทว
ชอนช่อนช้อนชับบ้าน	แย่งยอฤาหดอ ฯ
๗ ๑ ถวนตามดวงด่วงด่วง	กินมัน
ชันแข่งแวงวากัน	กินกัน
ป็นกองกองกองควัน	เพ็ดงพดุง
รวมรวมรวมรวมพ่น	เฟื่องฟุ้งฟุ้งเมือง ฯ

๘ นายกองกุ๊กกั
เย็บดุ่มนวมซ้ายไถ
ยามเช้าเช้าเช้าไท่
แทงแทงแทงเราให้

๙ ฤทธิราญรอนร่อนร่อน
บุญแบ่งแจกจอมเคื่อง
รูเรองเรองเรองเป็ดอง
แมนแมนแมนมาเคื่อง

๑๐ ย่างย่างเปด่าเปด่าเปด่า
เรียมรมตมชวยดำ
ใบก้านก้านกานอ้า
คุดมคุดมคุดม่งง่า

๑๑ รังกาแกแกแก
แม่พ้อพ้อมายัง
แร้งร้งร้งร้ง
รานรานรานแฟงคัง

แพรวไหม
ไถ่ไถ่
แหदनโด้ห์
เร่องรพพรหนั ๑

ทุกเมือง
เคื่องเคื่อง
แปดนโดกัย
คอดคังพงหนั ๑

เขี้ยวขำ
ดำดำ
พรเพริศ
ฉ่าชอฏาเดี่ยว ๑

กินหัง
ยังยัง
เรว่อน
ฉาบชายาย ๑

๑๒ จิบจับเจ้าเจ้าเจ้า
 ๑ จอกจวบจั้นจรรจา
 कैค้อยค้อยคอยหา
 ซอนซอนซอนด้รวหน้า

วังมา
 จ่าจ่า
 เห็นโทษ
 นิ่งเร้าเอาขวัญ ฯ

๑๓ นกน้อยยายย้ายย้าย
 ๑ ดนดื้อพญาปามไค
 ยุงเย้าเย้าเย้าไกว
 เพื่อยเพื่อยเพื่อยเอนไม้

หนีไฟ
 ไต่ไต่
 หางร่อน
 โยกย้ายกรายตาย ฯ

๑๔ เขาชนิกुकुक
 ๑ เย่องย่างนางยงทอง
 ทิวทุ่งทุ่งทุ่งมอง
 เทาเท่าเท่าย่างหย่อง

เคียงส่อง
 ท้องท้อง
 มัจฉพราศ์
 เดี่ยบดมริมขาว ฯ

๑๕ มัจฉินทณณ
 ๑ ได้ได้ได้เดี่ยงกด
 ชุ่มไว้ไว้ไว้ชน
 ยุงยุงยุงย้ายแห้ว

เดี่ยชด
 จันแจ้ว
 พองคด
 หว่หวู่พรุดอม ฯ

๑๖ บั๋บั้งคุ่มคุ่มคุ่ม	กตางคม
ดั่งตงทงทานตม	ด่มดัม
แมตงเม้าเม้าเมตม	ชมชราบ
รรรรรรรมกัม	พาดไม้ไชรรอ ฯ
๑๗ ฎมรารองร้องร้อง	ชมกัน
วงวุพวุมาบ้น	บ้นบ้น
ดางร้างร้างรางฉ้น	เร่เริ่ม
รอยร่อยร่อยรังฉ้น	นึ่มไว้ในรวง ฯ
๑๘ มื่อตึงแบแบแบ	เมียงชาย
โจนจู่ชูดวยบาย	บ้ายบ้าย
กินใบไม้ใบชตาย	เป็นโกชน์
ซุ่มซุ่มซุ่มยามซ้าย	ช่อนช่อนนอนใน ฯ
๑๙ ดิงย้าย้า	คองชราม
ตูกห้ามตามกาดยาม	ย้ามย้าม
เลือ่ร้ายร้ายรายตาม	โคคดำ
คางค่างค่างโจนข้าม	ค่าไม้ไปมา ฯ

๒๐ โคะแดงแรงแรงแรง	รุษราย
จับไผ่ไทรเทริงหวาย	หว่ายหว่าย
ควายเดี่ยวเดี่ยวเดี่ยวปดาย	เขาไค่ง
หวงห้วงห้วงนาก้าย	เกี้ยวเกี้ยวเคี้ยวครีม ฯ

๒๑ ไก่แกมหญ่ของหญ่ของหญ่ของ	รายรุษ
เขยนมชนครางหุย	หุยหุย
ฟานพ้องพ้องพ้องดุษ	ชดเชยว
หือหือหือผหุย	หว่ายร้องชนะของไพร ฯ

๒๒ เอดาไต้ไต้ไต้	เดี่ยวเหี้ยว
ถ้าหินบินฉวยเหี้ยว	เหี้ยวเหี้ยว
ถารด้างด้างด้างเที้ยว	โหดท่ง
ตุ้มตุ้มตุ้มไม้เอี้ยว	รวบรำคาทิน ฯ

๒๓ เติร์ดินตาด้านด้าน	โดยทาง
เตื่อไต้ใช้ซอนหาง	ห่างห่าง
แฝงฟุ้งฟุ้งฟุ้งกวาง	วาวัง
ร่นร่นร่นคนข้าง	ชอกชุ่มรุมหา ฯ

๒๔	๐	ชายชวนต๋องต๋องต๋อง	แตงกัณ
๕	๕	เต๋อเต๋อเต๋อต๋าวทัน	คว่างคว่า
		คูปคัณคัณคัณ	คูกดาค
		ซอนซอนซอนเหล่นหัด้า	เห็น้อยเน้งเงงแดง ๆ

๒๕	๐	หางนางถาด้าถ้า	พเนจร
		เฮย่นย้าจำบังฮอน	ฮ่อนฮ้อน
		เคียวเคียวเคียวเคียวฮอน	หาเพอน
		พ่นพ่นพ่นเนอกฮอน	กายเวเวกัณ ๆ

๒๖	๐	เงงแตงย่างย่าง	ซุมซิง
		ปดาเปตย่นเวียร์ไวคิง	คิงคิง
		ซัวซ้องซ้องซ้องพริง	พรุพราศ
		บั้งบั้งบั้งนากดิง	โถดคว่าค่าคาย ๆ

๒๗	๐	ดงรอน่าน่าน้า	กงกัณ
		ยัยย้อยดอยเป็นบัน	บันบัน
		รูก้าคาค้าหยัน	ไฟเพิด
		คดองคดองคดองไม้กัณ	เกี้ยวคัณพอนฟู ๆ

๒๘ กานาคาคาค้า	ชนางแฝง
๑ หนองเหือดเดือดคินรแหง	แห่งแห่ง
ไซ่ด้ด้ด้แวง	พรพราศ์
ตุ้มตุ้มตุ้มทุ้มแรง	ว่อนรู้ดไทด

๒๙ คิตราคาค้า	บุปดา
คตุ้มคตุ้มคตุ้มเรือชา	ซ้ำซ้ำ
เดี่ยวกตองกตองกตองกา	ภานโงชน์
ยานย่านย่านยังซ้ำ	ช่องน้ำดำทาง

โคลงตรีเพชรประดับ ๒๘ บท

จบบริบูรณ์

ท่านผู้สนใจและใคร่ศึกษาเรื่องของศิลป์

เกี่ยวกับ

วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปสาขาต่างๆ

เชิญอ่านนิตยสาร “ศิลปากร”

เป็นนิตยสารราย ๒ เดือน ของ กรมศิลปากร

พิมพ์ออกจำหน่ายเป็นประจำในเดือน

พฤษภาคม

กรกฎาคม

กันยายน

พฤศจิกายน

มกราคม

และ

มีนาคม

บอกรับเป็นรายปี ค่ารับปีละ ๔๐ บาท

นับ ๖ เล่มครบปี

จำหน่ายปลีกเล่มละ ๑๐ บาท

เชิญติดต่อบอกรับได้ที่

แผนกเผยแพร่และสถิติ

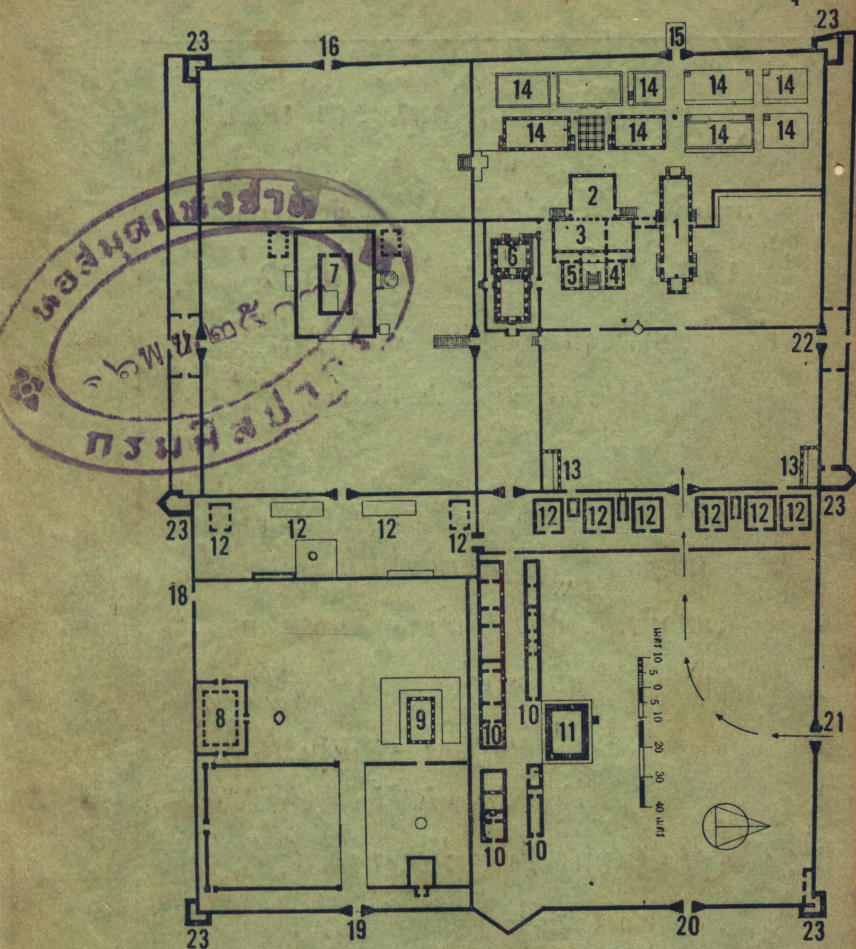
สำนักงานเลขานุการกรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ พระนคร

ส่งจ่ายที่ ป.ณ. หน้าพระลาน

จังหวัดพระนคร

แผนผังพระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี

1. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน 2. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ 3. พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท 4. พระที่นั่งไชยศาสตรากร 5. พระที่นั่งอัมพรสถาน 6. พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญยมหาปราสาท 7. พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท 8. ตึกพระเจ้าเหา 9. ตึกเลี้ยงรับแขกเมือง 10. พระคลังศุภรัต 11. ตึกน้ำประปา 12. โรงช้างโรงม้า 13. ทิมดาบ 14. ตึกฝ่ายใน 15. ประตูยาดราษัตรีศ 16. ประตูนาริลา 17. ประตู 18. ประตูดิน 19. ประตู 20. ประตูพยุภมา 21. ประตู 22. ประตูวิเศษไชยศรี 23. บ่อน้ำและกำแพงวัง พระนารายณ์ราชนิเวศน์